

steunpunt mens
en samenleving

Werken aan een betere aanpak van schulden

15 april 2019

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Vooruitgangstraat 323 bus 2 – 1030 Brussel

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be

www.samvzw.be

Publicatiedatum

15 april 2019

Auteurs

- Team Schulden van SAM: Chris Truyens, Robin Van Trigt, Min Berghmans, Isolde Vandevelde, Hans Ledegen, Jan Vansantvoet, Sara Waelbers
- Overleggroep Schuldbemiddeling: schuldbemiddelaars van de door de Vlaamse overheid erkende instellingen voor schuldbemiddeling (OCMW en CAW in Vlaanderen)

Partners

- Budget-In-Zicht: samenwerkingsverbanden tussen de erkende instellingen voor schuldbemiddeling van de CAW en OCMW en verenigingen waar armen het woord nemen
- Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten

Contact

Sara Waelbers, stafmedewerker SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Sara.waelbers@samvzw.be - 0488 667 594

Inhoud

1 – 12 werken voor de aanpak van schulden	6
Preventie	6
De rechten van mensen met schulden	6
Schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling	7
Schulden en samenleving.....	7
2 – Inleiding	8
3 – Schuldpreventie door financiële opvoeding en maatschappelijke sensibilisering m.b.t. de schuldenproblematiek	9
3.1. Jongeren moeten leren omgaan met geld opdat zij oud kunnen worden zonder schuldenproblemen.....	9
3.2. Schulden: beter voorkomen dan genezen.....	10
4 – Sterkere én beter beschermde consumenten	11
4.1. Empowerment van de consument	11
4.2. Prijsvergelijking stimuleren en actieve advisering op maat	12
4.3. Betere bescherming van de consument bij kredietEN	13
4.4. Hypothecaire kredietverstrekking beter reglementeren.....	14
4.5. Gelijkgeschakeling van een ‘overdacht van schuldvordering’ met een loonoverdracht (t.a.v. kredietverstrekkers).....	14
4.6. Betere controle op de naleving van de Belgische regelgeving en consequenter sanctioneren bij inbreuken	15
4.7. Europese harmonisering mag niet leiden tot het afbouwen van de bescherming van de consument	15
4.8. Geschillen tussen consumenten-schuldenaars en schuldeisers op een snelle, efficiënte en goedkope manier beslechten	16

5 – Invordering	17
5.1. Geef mensen met schulden een faire kans op een minnelijke regeling	17
5.2. Minnelijke invordering	18
5.2.1. Veralgemening controlebevoegdheid inzake de naleving van de Wet Minnelijke Invordering.....	18
5.2.2. Verplichtingen op het vlak van kennis en gemotiveerd beantwoorden van betwistingen.....	18
5.2.3. Uitbreiding van de Wet op de Minnelijke Invordering van Consumentenschulden	19
5.3. Gerechtelijke invordering	21
5.3.1. Meer gebruik maken van de verzoeningsprocedure alvorens te dagvaarden	21
5.3.2. Doorbreek de spiraal van schuldoverlast door de toerekening van betalingen om te keren, zodat afbetalingen meteen de hoofdsom verkleinen	21
5.3.3. Verplicht opmaken van een PV niet-bevinding met wettelijke gevolgen om schuldoverlast door oplopende beslagkosten te voorkomen	23
5.3.4. Meer en betere informatie voor de (vermeende) schuldenaar wanneer deze voor het gerecht wordt gedaagd.....	24
5.3.5. Standaard rechtsplegingsvergoeding voor standaardinvorderingen	25
5.3.6. Geen nieuw beslag als er afspraken zijn gemaakt in de vorm van een afbetaalplan	25
5.3.7. Vereenvoudiging en verlaging van de tarieven van gerechtsdeurwaarders	26
5.3.8. Verbetering van de rechtspositie van de klager in de tuchtprocedure tegen een gerechtsdeurwaarder	27
5.3.9. Geen betalingsbevel in de relatie tussen consumenten en verkopers.....	29
5.3.10. Actualiseer de lijst van de niet voor beslag vatbare goederen	30
5.3.11. Helder taalgebruik	31
5.4. overheden, overheidsbedrijven en non-profitorganisaties voeren een sociaal verantwoord invorderingsbeleid	31
5.4.1. Houd als overheid de invordering zelf in handen en zie toe op een sociaal verantwoorde werkwijze	31
5.4.2. Overheden mogen niet meewerken aan invorderingspraktijken wanneer deze kennelijk abusievelijk worden aangewend	33
5.4.3. De minister of staatssecretaris voor armoedebestrijding moet garant staan voor een sociaal verantwoord invorderingsbeleid van alle overheden	34
5.5. Charter maatschappelijk verantwoord invorderen en een onafhankelijk controleorgaan dat toeziet op de naleving ervan.....	34
6 – Schuldhulpverlening	36
6.1. Schuldhulpverlening op maat	36
6.2. Schuldbemiddeling	36
6.2.1. Volwaardige financiering van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling	37
6.2.2. De mogelijkheid om een ‘bericht van schuldbemiddeling’ op te maken voor de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (en andere actoren die aan schuldbemiddeling mogen doen) met wettelijke gevolgen	38

6.2.3. Geef de erkende instellingen voor schuldbemiddeling de mogelijkheid om een ‘dwangakkoord’ door de rechter te laten opleggen	39
6.2.4. Beter bekendmaking van de verschillende vormen van schuldhulpverlening in alle fasen van het invorderen van een geldschuld	41
6.2.5. Voer onderzoek naar de werking van erkende instellingen voor schuldbemiddeling en andere minnelijke schuldbemiddelaars gekoppeld aan een evaluatie van de wettelijke erkenningsvoorwaarden	41
6.3. Collectieve schuldenregeling	42
6.3.1. Minder moeilijkheden, herroepingen en betwistingen dankzij een leefgeld dat de menselijke waardigheid daadwerkelijk garandeert	43
6.3.2. Vlotter verloop van de procedure collectieve schuldenregeling door de inzet van vertrouwenspersonen	45
6.3.3. Rechtszekerheid over het lot van vergeten en nieuwe schulden.....	46
6.3.4. Naar een daadwerkelijke propere lei	48
6.3.5. Een duidelijkere afbakening van de taken van de schuldbemiddelaar	49
6.3.6. Een efficiënte beëindiging van de procedure	50
6.3.7. Een correcte en gelijke vergoeding van elke schuldbemiddelaar	52
6.3.8. Voldoende investeringen in de (administratieve) afhandeling van de procedure collectieve schuldenregeling	53
6.3.9. Een duidelijk zicht op de profielen van personen in collectieve schuldenregeling	53
6.3.10. Fundamenteel debat voeren over de huidige procedure collectieve schuldenregeling	54

7 – Meten is weten **55**

7.1. Beleidssignalen uit de registratie van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling.....	55
7.1.1. Soorten schulden en oorzaken van schulden	55
7.1.2. Beleidssignalen over de schuldenproblematiek.....	56
7.2. Andere databanken optimaliseren en beter benutten	57
7.2.1. Uitbreiding registratiegegevens procedures collectieve schuldenregeling ... Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd. 57	
7.2.2. Optimalisering van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren	58
7.2.3. Nood aan koppeling van de bevindingen uit de verschillende databanken en de registratiegegevens van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling.....	58

1 – 12 werken voor de aanpak van schulden

SAM, steunpunt Mens en Samenleving, ondersteunt budget- en schuldhulpverleners van OCMW en CAW, doet aan onderzoek en registratie en werkt aan preventie. Dat geeft ons een goed zicht op de knelpunten en noden wat betreft de aanpak van schulden in het federale en Vlaamse beleid.

Op basis van deze knowhow hebben we, in nauwe samenspraak met schuldbemiddelaars van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling, 12 werken bepaald voor de komende regeerperiode. Wat staat er dringend te gebeuren om schulden te voorkomen en om de rechten van mensen met schulden te handhaven?

PREVENTIE

1. Met een **betere preventie** komen minder mensen in de schulden terecht.
 - > Verhoog daarom de laagste inkomens.
 - > Werk aan de broodnodige bewustmaking bij het grote publiek en financiële educatie bij de jongeren.
2. **Consumenten** moeten sterker staan ten opzichte van ondernemingen en kredietverstrekkers.
 - > Werk daarom aan een **wetgeving** die consumenten beter **beschermt** én die beter **afgedwongen** kan worden.
 - > Maak **vergelijking** tussen verschillende aanbieders eenvoudiger door informatie over producten en diensten in dezelfde vorm te verplichten.

DE RECHTEN VAN MENSEN MET SCHULDEN

3. De kosten van invordering moeten naar omlaag.
 - > Stel een maximum in voor de kosten van minnelijke invordering.
 - > Verlaag de gerechtskosten en de tarieven van invordering door gerechtsdeurwaarders. Maak ze ook eenvoudiger.
 - > Benut de gratis verzoeningsprocedure zoveel mogelijk.
 - > Geef als overheid het goede voorbeeld: ga minder snel en minder rigide over tot gerechtelijke invordering en werk niet mee aan foute invorderingspraktijken.
4. Maak het mogelijk dat gerechtsdeurwaarders en de diensten schuldbemiddeling iemands tijdelijke **onvermogen vaststellen**, een situatie waarin een schuldenaar wel *wil* maar niet *kan* betalen. Maak dan

geen nutteloze kosten meer bij: zorg ervoor dat de invordering op dat moment zes maanden wordt stilgelegd.

5. Geef schuldenaars duidelijke informatie in klare taal.
 - > Geef bij elke brief, bij elke stap in de invordering aan: wat te doen om de kosten niet te laten oplopen? Waar kan je terecht voor hulp?
 - > Laat alle documenten van schuldeisers, invorderaars en rechtbanken, opstellen in klare taal.
6. Zorg ervoor dat de Economische Inspectie bij invordering **controle kan uitoefenen op alle spelers**, ook op advocaten en gerechtsdeurwaarders.
7. Pas de lijst van **niet-beslagbare goederen** aan de 21ste eeuw aan.

SCHULDBEMIDDELING EN COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

8. Geef de **erkende instellingen voor schuldbemiddeling** van OCMW en CAW een **volwaardige financiering**. Koppel daaraan kwaliteitsvereisten.
9. Geef de **erkende instellingen voor schuldbemiddeling** meer **slagkracht**: zorg ervoor dat de invordering zes maanden wordt stilgelegd bij een bericht van schuldbemiddeling en bepaal wettelijk dat schuldeisers met hun vaststellingen en voorstellen rekening moeten houden.
10. De procedure van de **collectieve schuldenregeling** is toe aan een bijsturing.
 - > Maak de oorspronkelijke bedoeling opnieuw waar: mensen een nieuwe start geven nadat ze bezwezen hebben alle mogelijke inspanningen te hebben geleverd. Dit is nu soms niet meer mogelijk: bepaalde schulden kunnen niet meer worden verminderd of kwijtgescholden.
 - > Laat de schuldbemiddelaars de juistheid van de schulden nagaan.
 - > Creëer meer duidelijkheid over wat er moet gebeuren met vergeten en nieuwe schulden.
 - > Geef de mensen de mogelijkheid een vertrouwenspersoon mee te brengen.
11. Het **leefgeld**, het budget dat mensen met schulden overhouden om van te leven, **moet voldoende zijn om menswaardig te leven**.
 - > Geef duidelijke richtlijnen hierover aan alle schuldhulpverleners, dus bij zowel schuldbemiddeling als collectieve schuldenregeling.
 - > Laat de rechtbanken dit in elk dossier automatisch aftoetsen.

SCHULDEN EN SAMENLEVING

12. Meten is weten
 - > **Houd cijferrapporten bij van de mensen in collectieve schuldenregeling**. Net zoals dat nu al gebeurt door de erkende diensten schuldbemiddeling voor de mensen die zij begeleiden. Welk profiel hebben ze? Wat zijn de oorzaken van hun schulden? Wat is het resultaat van de schuldbemiddeling?
 - > **Koppel de bevindingen uit die registratie ook aan de gegevens van de Nationale Bank**. Onderzoek goed wat het maatschappelijk effect is van alle maatregelen die te maken hebben met schulden, en van de verschillende vormen van schuldhulpverlening.

2 – Inleiding

Steeds meer mensen hebben het moeilijk om uit de rode cijfers te blijven. Uit cijfers van Statbel blijkt dat één vijfde van de Belgen moet worden beschouwd als risicogroep voor armoede of sociale uitsluiting volgens de Europese armoede-indicator, en dus onverwachte kosten moeilijk tot onmogelijk kan betalen. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat vele mensen in de schulden belanden. De gevolgen voor de gezinnen die met schulden geconfronteerd worden zijn schrijnend.

De schuldenproblematiek heeft bovendien impact op de hele omgeving van de schuldenaars. De schuldeisers krijgen immers niet (volledig) of niet tijdig waar zij recht op hebben. Schuldeisers zijn verhuurders, ex-partners, slachtoffers van strafrechtelijke feiten of ongevallen, familieleden, kleine en grote bedrijven, scholen, artsen, ziekenhuizen, ziekenfondsen, overheden ... de maatschappelijke gevolgen van schulden zijn groot.

Vanuit SAM, steunpunt Mens en Samenleving, pleiten we ervoor om deze schuldenproblematiek structureel aan te pakken. Dit kan uiteraard door in te zetten op preventie, nl. in de eerste plaats het voorkomen van de opstapeling van schulden en in de tweede plaats het versterken van de financiële vaardigheden van jongeren en burgers in het algemeen. Maar zolang er mensen kampen met schulden, dienen we ook te zorgen voor een menswaardige behandeling van schuldenaars én voor goede budget- en schuldhulpverlening.

3 – Schuldpreventie door financiële opvoeding en maatschappelijke sensibilisering m.b.t. de schuldenproblematiek

3.1. JONGEREN MOETEN LEREN OMGAAN MET GELD OPDAT ZIJ OUD KUNNEN WORDEN ZONDER SCHULDENPROBLEMEN

Aanbevelingen

- Financiële educatie moet blijvend voldoende aandacht krijgen in zowel kleuter-, basis- als secundair onderwijs.
- Organisaties die zich richten op opvoedingsvragen van ouders worden (financieel) ondersteund om zich ook te focussen op financiële opvoeding.
- Organisaties die professioneel inzetten op schuldpreventie en financiële opvoeding krijgen meer ondersteuning om hun expertise naar ouders te richten door vragen te beantwoorden en handvatten te ontwikkelen om gezinnen te ondersteunen in hun taak van financiële opvoeding.

Om schuldenproblemen op latere leeftijd te (helpen) vermijden, is het essentieel dat kinderen/jongeren leren omgaan met geld en dat dit thema van jongs af aan bespreekbaar is.

Hier is een rol weggelegd voor het onderwijs in het aanbieden van financiële educatie. In de hervormingen van de vakgebonden eindtermen van het secundair onderwijs werd een plaats voorzien voor financiële educatie, met vooral aandacht hiervoor in de eerste graad. Het is echter belangrijk om hier in alle graden volop op in te zetten. Vanuit preventief oogpunt wordt er zo vroeg mogelijk gestart met financiële educatie. Daarom verdient dit thema vanaf de kleuterschool voldoende aandacht.

Verder is het cruciaal dat ouders hun kinderen leren omgaan met geld. Het gezin blijft het eerste opvoedingsmilieu waar voor kinderen de basis gelegd wordt voor hun verdere leven. Leren op een gezonde manier

budgetteren, is een belangrijke factor. Veel jongeren geven aan thuis niets over geldzaken te leren. Ouders geven op hun beurt aan dat zij zoekend zijn op dat vlak. Voor ouders moeten handvatten aangereikt worden om hen te ondersteunen in financiële opvoeding.

3.2. SCHULDEN: BETER VOORKOMEN DAN GENEZEN

AANBEVELINGEN

- Maak voldoende middelen vrij voor goed onderbouwde sensibilisering van de brede bevolking. De doelstelling is dubbel: doorbreken van taboes die met geld en schulden te maken hebben en een mentaliteitsverandering te weegbrengen om overkreditering en overbesteding te voorkomen.
- Verlaag de drempel naar de budget- en schuldhulpverlening: meer middelen voor budget- en schuldhulpverlening en betere bekendmaking van deze diensten, zodat mensen die betalingsproblemen ervaren sneller kunnen toegeleid worden naar de meest geschikte budget- of schuldhulpverlening, om te voorkomen dat schuldenproblemen escaleren.
- De inspanningen die, enerzijds, de federale overheid en federale instanties leveren in het kader van de financiële educatie van consumenten en, anderzijds, de Vlaamse overheid levert in het kader van schuldpreventie, moeten wederzijds op elkaar afgestemd worden.
- Sectoren die actief zijn met kwetsbare groepen (bv. begeleid zelfstandig wonen, psychiatrische begeleiding) moeten een actief beleid voeren rond schuldpreventie. Zo moeten de hulpverleners die op het terrein effectief instaan voor de training en begeleiding van kwetsbare groepen de aangepaste informatie en omkadering krijgen om ook deze doelgroepen, in de mate van het mogelijke, op een gezonde manier te leren omgaan met geld en consumptie.

Om schuldenproblemen te voorkomen zijn uiteraard een aantal “algemene” maatregelen nodig, zoals bv. het optrekken van de uitkeringen en minimumlonen tot de armoedegrens, het wegwerken van de wachtlijsten voor sociale woningen en het beschermen van de koopkracht van consumenten. Daarnaast is brede maatschappelijke sensibilisering nodig om taboes te doorbreken over geldzaken en schulden.

Hiernaast is het ook noodzakelijk dat schuldpreventie als specifiek thema voldoende aandacht krijgt. Op federaal niveau is de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) actief rond het thema “financiële educatie” met hun programma Wikifin, dat zich in eerste instantie op het onderwijs richt. Gezien de nauwe link met schuldpreventie en acties die naar andere doelgroepen worden ondernomen door de regionale samenwerkingsverbanden “BudgetInZicht” en SAM, steunpunt Mens en Samenleving, is een goede afstemming met het Vlaams beleid rond schuldpreventie dan ook aangewezen.

Hiernaast moet de brede bevolking actiever gesensibiliseerd worden teneinde een gezond klimaat rond het omgaan met geld te creëren. Sectoren die actief zijn met kwetsbare groepen (bv. begeleid zelfstandig wonen, psychiatrische begeleiding) moeten ook investeren in schuldpreventie, naast hun focus op het kernprobleem.

4 – Sterkere én beter beschermde consumenten

Eén van de oorzaken van schuldoverlast zijn “overbestedingsschulden”. Verleidelijke, maar soms ook agressieve of misleidende reclames en verkooppraktijken van bepaalde verkopers in diverse sectoren liggen vaak aan de basis hiervan. De bestrijding van zulke praktijken kan een belangrijk preventief effect hebben.

België beschikt op papier al over een uitgebreid arsenaal aan regelgeving dat de consument goed wil informeren en beschermen en in de vorige beleidsperiode werden tal van nieuwe beschermingsmaatregelen genomen. Uit de ervaring van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling blijkt echter dat deze voorlichting en bescherming vaak dode letter blijven. Niet alleen in de pre-contractuele fase, maar ook in de contracten zelf en bij de invordering van schulden is winstbejag de belangrijkste drijfveer. De consument wordt niet of onvolledig geïnformeerd door de verkoper over zijn/haar rechten en plichten maar hangt wel vast aan een contract met (zware) financiële verplichtingen. De federale overheid moet daarom meer inspanningen leveren om de consument beter te (laten) informeren en te beschermen, niet alleen op papier maar ook in de praktijk. De krediet- en telecomsector en de ontwikkelingen op het Europese niveau verdienen in dit verband een bijzondere aandacht.

4.1. EMPOWERMENT VAN DE CONSUMENT

AANBEVELINGEN

- Informatie over de rechten en plichten van de consument moet meer beschikbaar en bereikbaar worden.
- De informatie moet gedifferentieerd worden naargelang de verschillende doelgroepen.
- Mits het voorzien van de nodige middelen kunnen de erkende instellingen voor schuldbemiddeling een belangrijke rol vervullen op het vlak van informatiever-schaffing t.a.v. de kwetsbare doelgroepen.

Consumenten moeten ertoe aangezet worden om de rechten die zij hebben actiever in te roepen. Een consument die geen weet heeft van zijn rechten, zal geen beroep doen op deze rechten. De ervaring van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling en diverse onderzoeken bewijzen dat consumenten onvoldoende op de hoogte zijn van hun rechten. Gedupeerde consumenten zijn ook niet (voldoende) geïnformeerd over de mogelijkheden om een geschil (buitengerechtelijk) te beslechten. Zij blijken vaak niet goed op de hoogte te zijn van alle verplichtingen waartoe zij zich geëngageerd hebben. Er moet dus meer geïnvesteerd worden in de voorlichting van consumenten, zeker voor zij die betalingsmoeilijkheden ondervinden. Consumenten moeten beter weten wat hun rechten en plichten zijn en waar ze terecht kunnen bij de eventuele schending van hun rechten.

4.2. PRIJSVERGELIJKING STIMULEREN EN ACTIEVE ADVISERING OP MAAT

AANBEVELINGEN

- De overheid moet meer inzetten op het faciliteren van prijsvergelijking. Vergelijking tussen verschillende aanbieders moet eenvoudiger door verplichte gelijkvormige informatie over producten en diensten. Prijsvergelijkingswebsites zoals www.bestetarief.be moeten voortdurend verbeterd, geoptimaliseerd en up-to-date gehouden worden.
- Zorg voor meer prijstransparantie bij de koppelverkoop van telecomproducten en/of -diensten. Consumenten moeten bij dergelijke aanbiedingen ook geïnformeerd worden over de prijzen in geval deze producten/diensten apart worden aangekocht.
- Geef verkopers in de energie- en telecomsector een actieve raadgevingsplicht zoals reeds het geval is in de kredietsector (verplichte raadgeving in functie van de behoeften en de financiële mogelijkheden van de consument). Voorzie in een ernstige financiële sanctie bij inbreuken hierop.
- Naar analogie met het systeem van de basis-bankdienst: creëer ook in de telecomsector een goedkoop basispakket waar iedereen recht op heeft.
- Erkende instellingen voor schuldbemiddeling moeten middelen krijgen om (kwetsbare) burgers hierin wegwijs te maken.

Consumenten moeten ertoe aangezet worden om te kiezen voor die producten/diensten die, gelet op hun concrete behoeften, het goedkoopst zijn. Prijzen vergelijken is niet evident als er een groot aantal (complexe) tariefformules bestaat (energie/telecomsector) of als verschillende producten/diensten in één pakket aangeboden worden (telecomsector). Het opleggen van het gebruik van gestandaardiseerde informatiefiches in de telecomsector is een goede zaak maar volstaat niet.

4.3. BETERE BESCHERMING VAN DE CONSUMENT BIJ KREDIETEN

AANBEVELINGEN

- Werk een statuut voor de kredietbemiddelaars uit met minimale kennisvereisten en voldoende aandacht voor de bescherming van de consument.
- Grootwarenhuizen en elektrozaken zouden enkel nog kredieten mogen verstrekken voor en ten bedrage van de financiering van een concrete aankoop.
- De controlediensten moeten bijzondere aandacht besteden aan de tendens om kredieten meer en meer via internet/e-mail/sociale media aan te bieden.
- Personen die ingevolge een verslechterde financiële toestand problemen ondervinden om hun consumentenkrediet te betalen, moeten in de herinneringsbrieven actief gewezen worden op de mogelijkheid die de wet voorziet om (desnoods via de vrederechter) betalingsfaciliteiten te bekomen.
- De mogelijkheid om via K.B. het gebruik van een afrekeningsmodel op te leggen (verplicht te hanteren door de kredietverstrekker in geval van wanbetaling) moet benut worden. De via dit model aan de consument mee te delen informatie moet duidelijk en zinvol zijn.

Krediet is een onmisbare motor van onze economie maar ook een belangrijke oorzaak van schuldenproblemen. Twee op drie personen in collectieve schuldenregeling staan met minstens één achterstallig krediet geregistreerd in de kredietcentrale van de Nationale Bank. Hoewel de regelgeving inzake het consumentenkrediet in 2010 en in 2014 gewijzigd werd, is er nog werk aan de winkel om de consument in de kredietsector beter te beschermen. Kredietverlening via bemiddelaars (zoals grootwarenhuizen/elektroketens) komt op 1-2-3 tot stand, met nauwelijks controle op de waarheid van de ingevulde gegevens, waardoor mensen in financiële moeilijkheden al te vlot kunnen ‘investeren’ in dure luxegoederen. Kredietbemiddelaars geven de voorkeur aan kredietopeningen boven verkoop op afbetaling, waardoor ongemerkt hogere schulden aangegaan worden dan de consument aankan. Nieuwe marketingpraktijken worden alsmaar opdringeriger en negeren het verbod op leuren. De consument -die absoluut nergens om gevraagd heeft- ontvangt steeds vaker gerichte reclames voor kredieten via de post, in zijn mailbox, op zijn Facebook-account, via SMS, als reclame op websites die hij/zij bezoekt,... Deze “nieuwe” reclamevormen verdienen een bijzondere aandacht, temeer daar het soms pogingen tot oplichting betreft. Ook de financiële sector zelf waarschuwt hier trouwens voor, zie de tips van Febelfin op <http://www.mijngeldenik.be/nl/consumentenkrediet/bescherming-van-de-consument> .

Hiernaast moet de mogelijkheid om betalingsfaciliteiten te verkrijgen in geval van een verslechterde financiële toestand, die nu quasi niet meer bij de vrederechters aangevraagd wordt, actiever gepromoot worden.

4.4. HYPOTHECAIRE KREDIETVERSTREKKING BETER REGLEMENTEREN

AANBEVELINGEN

- Onderwerp het verstrekken van hypothecaire kredieten aan dezelfde verplichtingen van informatie en raadgeving als het geval is bij consumentenkredieten.
- De verplichtingen opgenomen in de Richtlijn Woningkredietovereenkomsten moeten in Belgische wetgeving omgezet worden.
- Leg meer transparantie op in de gehanteerde tarieven, rekening houdende met de verplichtingen in de Richtlijn Woningkredietovereenkomsten opgenomen.
- Hypothecaire kredietnemers die geconfronteerd worden met een verslechterde financiële situatie of met een stijgende rentevoet moeten de mogelijkheid krijgen om de looptijd van hun krediet te verlengen. In geval van weigering door de kredietverstrekker moet de consument dit verzoek op een laagdrempelige manier aan de vrederechter kunnen voorleggen.

Uit de kredietcentrale van de Nationale Bank blijkt dat meer en meer huiseigenaars problemen ondervinden met de afbetaling van hun hypothecair krediet. Het aantal hypothecaire wanbetalingen houdt gelijke tred met de groei van het aantal toegekende hypothecaire kredieten waardoor de wanbetalingsratio al jarenlang stabiel is.

4.5. GELIJKSCHAKELING VAN EEN 'OVERDRACHT VAN SCHULDVORDERING' MET EEN LOONOVERDRACHT (T.A.V. KREDIETVERSTREKKERS)

AANBEVELINGEN

- De wet moet aangepast worden zodat professionele ondernemingen, minstens kredietverstrekkers, die gebruik willen maken van een 'overdracht alle inkomsten' t.a.v. een consument aan dezelfde regels onderworpen zijn als bij een loonoverdracht.
- Bescherm de consument zowel bij de totstandkoming van een overeenkomst van overdracht, als bij de uitvoering ervan.

Een recente trend, vooral gehanteerd door kredietverstrekkers, is dat bij het aangaan van een schuld men de schuldenaar niet alleen een 'klassieke' loonoverdracht laat ondertekenen maar tegelijk een 'overdracht van alle schuldvorderingen'. Hierdoor kan een schuldeiser, bij wanbetaling, zich wenden tot eender wie nog iets verschuldigd is aan de schuldenaar: de werkgever, de uitbetalingsinstelling enz. maar bv. ook de huurder van de schuldenaar of fiscale tegoeden bij de FOD Financiën (zie ook verder in deze tekst). Momenteel wordt al te vaak overdracht van tegoeden ingeroepen (en uitgevoerd) waarop geen enkele controle gebeurt op het nog verschuldigd zijn van de oorspronkelijke schuld.

Wij pleiten ervoor dat deze vorm van overdracht beter gereguleerd wordt, wanneer ze aangewend wordt door een onderneming ten aanzien van consumenten. Dit kan door het Burgerlijk Wetboek aan te passen. Minstens moet dit aan banden gelegd worden bij kredietverstrekkers. Dit kan door Boek VII van het Wetboek van Economisch Recht aan te passen.

Loonoverdracht is wettelijk uitgebreid geregeld wat betreft de totstandkoming en de uitvoering ervan. Het is niet logisch dat dezelfde waarborgen niet gelden voor de overdracht van andere inkomsten van de consument. Bij loonoverdracht kan de consument op eenvoudige wijze verzet aantekenen tegen de uitvoering ervan, waarna het de schuldeiser is die zich moet wenden tot de rechter om de overdracht geldig te doen verklaren. Op die manier oefent de rechter controle uit over bijvoorbeeld het actueel saldo of een ingeroepen verjaring, en kan de consument betalingsfaciliteiten vragen. Ook dient de overnemer dan voorafgaand de overdrager op de hoogste stellen van zijn intentie gebruik te maken van de overdrachtsovereenkomst, bij aangetekende zending (of deurwaardersexploot), op kosten van de overnemer. Dit heeft verder ook gevolgen voor een geldige totstandkoming van dergelijke overdrachten: op straffe van nietigheid moet de overdracht gebeuren bij een akte onderscheiden van die welke de hoofdverbintenis waarvan zij uitvoering waarborgt, bevat, die wordt opgemaakt in zoveel exemplaren als er partijen zijn met een onderscheiden belang.

4.6. BETERE CONTROLE OP DE NALEVING VAN DE BELGISCHE REGELGEVING EN CONSEQUENTER SANCTIONEREN BIJ INBREUKEN

AANBEVELINGEN

- Versterk de controle op de naleving van de wet- en regelgeving die consumenten beschermt.
- Zorg voor meer medewerkers bij en consequenter en strenger sanctioneren door de controlediensten en de financiële parketten.
- Publiceer hun standpunten en beslissingen duidelijk.

Om te vermijden dat het uitgebreide arsenaal aan wet- en regelgeving dat de consument wil beschermen slechts een papieren bescherming biedt, moet de federale overheid meer investeren in de controle op de naleving van deze wet- en regelgeving o.m. bij verkopen via internet/e-mail/sociale media. Dit vereist een versterking van de controlediensten op het administratieve niveau (FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie) en gespecialiseerde magistraten op het gerechtelijke niveau (parketten die bevoegd zijn voor de strafrechtelijke vervolging). Deze diensten moeten consequenter (ook ambtshalve) en strenger sanctioneren bij misbruiken en overtredingen.

Duidelijke gepubliceerde standpunten en adviezen vanuit de FOD Economie ondersteunen de erkende diensten voor schuldbemiddeling en versterken de positie van de kwetsbare consument in de toepassing van de wet. Hierin dient geïnvesteerd te worden.

4.7. EUROPESE HARMONISERING MAG NIET LEIDEN TOT HET AFBOUWEN VAN DE BESCHERMING VAN DE CONSUMENT

AANBEVELING

- De Belgische federale regering moet er bij de Europese instanties voor ijveren dat de bestaande wetgeving van de lidstaten die de consument het best beschermt, de minimumnorm vormt voor de maximale harmonisatie.

Op Europees niveau valt steeds vaker een pleidooi voor “maximale harmonisatie” te horen, zeker op het terrein van de bescherming van de consument. Dit impliceert een volledige gelijkschakeling van de

wetgevingen van de verschillende Europese lidstaten, die op geen enkele wijze nog van de geharmoniseerde materie mogen afwijken via eigen bepalingen. België dient er op het Europese niveau voor te ijveren dat de bescherming van de consument er door deze golf van maximale harmonisatie niet op achteruit gaat in vergelijking met bestaande nationale wetgeving die de consument op een betere manier beschermt. Er moet ook meer werk gemaakt worden van inspraak van (middenveld)organisaties bij het uitvaardigen van Europese regelgeving.

4.8. GESCHILLEN TUSSEN CONSUMENTEN-SCHULDENAARS EN SCHULDEISERS OP EEN SNELLE, EFFICIËNTE EN GOEDKOPE MANIER BESLECHTEN

AANBEVELINGEN

- Zorg dat betwistingen tussen consumenten-schuldenaars en schuldeisers op een snelle, efficiënte en goedkope manier kunnen beslecht worden zonder de rechtbanken hiermee te belasten:
 - Pas de Bemiddelingswet toe.
 - De Europese richtlijnen inzake “Alternative Dispute Resolution” en inzake “Online Dispute Resolution” moeten in Belgische wetgeving omgezet worden.
- De ombudsdiensten en geschillencommissies moeten voldoende middelen krijgen om de geschillen tijdig en op een deskundige en onpartijdige manier te kunnen beslechten.
- Consumenten moeten goed geïnformeerd worden over deze mogelijkheid.

Wanneer er een betwisting over een schuldvordering ontstaat, hebben noch de consument, noch de verkoper, noch de samenleving baat bij de snelle opstart van een gerechtelijke procedure. Die procedure kan lang duren en kan veel kosten met zich meebrengen, niet alleen voor betrokken partijen maar ook voor de samenleving (overbelasting rechtbanken). Consumenten-schuldenaars, die op papier goed beschermd zijn, zijn dan ook niet snel geneigd om hun rechten voor een rechtbank op te eisen.

In verschillende sectoren bestaan er ombudsdiensten en geschillencommissies. Er bestaat ook een algemene Bemiddelingswet. Probleem is dat het bestaan van ombudsdiensten en de Bemiddelingswet niet altijd even goed gekend is. Bovendien duurt het soms (te) lang vooraleer een ombudsdienst tot een uitspraak komt. Deze uitspraken zijn vaak niet dwingend van aard. Er is dus nood aan een meer efficiënte procedure om geschillen tussen consumenten-schuldenaars en schuldeisers op een snelle en goedkope manier te beslechten. In dit verband heeft het Europees Parlement in 2013 twee richtlijnen rond “Alternative Dispute Resolution” en rond “Online Dispute Resolution” goedgekeurd. Deze zijn nog steeds niet omgezet in Belgische wetgeving.

5 – Invordering

5.1. GEEF MENSEN MET SCHULDEN EEN FAIRE KANS OP EEN MINNELIJKE REGELING

AANBEVELINGEN

- Elke invordering moet op een humane en kostenbesparende manier gebeuren.
- Minnelijke invordering moet de norm zijn, gerechtelijke invordering moet slechts als ultimum remedium (laatste redmiddel) worden ingezet.

Invorderingspraktijken zijn de laatste jaren professioneler maar ook harder geworden. Bedrijven, maar ook non profit-organisaties en zelfs overheden hebben steeds minder een eigen invorderingsdienst. Er wordt steeds meer en sneller beroep gedaan op professionele invorderaars (advocaten, gerechtsdeurwaarders en incassobedrijven) om verschuldigde bedragen in te vorderen. Ook is de concurrentie tussen de verschillende categorieën professionele invorderaars groter geworden. Dit alles heeft tot gevolg dat de invordering geautomatiseerd verloopt, de overstap naar de gerechtelijke invordering wordt veel sneller gemaakt, de kosten lopen veel sneller op.

Korte verjaringstermijnen hebben eveneens tot gevolg dat schuldeisers sneller overschakelen naar de gerechtelijke fase, bij gebreke aan een tijdig akkoord met de schuldenaar.

Een efficiënt invorderings- en beslagrecht is uiteraard noodzakelijk. Maar er moet toch voor gezorgd worden dat gerechtelijke invordering slechts als laatste redmiddel wordt ingezet. En als het dan toch niet anders kan, dat deze op een humane, kostenbesparende en tegensprekelijke manier plaatsvindt, dat ons beslagrecht voldoende actueel is en tevens voldoende oog heeft voor de menselijke waardigheid.

Zowel op het vlak van minnelijke invordering als bij de gerechtelijke invordering, doen we verbetervoorstellen in de volgende paragrafen.

5.2. MINNELIJKE INVORDERING

5.2.1. Veralgemening controlebevoegdheid inzake de naleving van de Wet Minnelijke Invordering

AANBEVELING

- De Wet Minnelijke Invordering moet de consument beschermen tegen wanpraktijken bij minnelijke invorderingen, welke ook de aard van de invorderaar is.
- Om een doeltreffende en onafhankelijke controle op alle minnelijke invorderaars te garanderen, moet de Economische Inspectie bevoegd worden voor de controle op de naleving van de Wet Minnelijke Invordering ongeacht de aard van de minnelijke invorderaar (advocaat, gerechtsdeurwaarder of incassobureau).

Voor inbreuken door incassobedrijven op de Wet Minnelijke Invordering kan de consument terecht bij de Economische Inspectie (dienst van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie). Maar voor dergelijke inbreuken door advocaten of gerechtsdeurwaarders kan de consument niet terecht bij deze onafhankelijke klachteninstantie. Er zijn natuurlijk wel de klassieke tuchtinstanties voor advocaten en gerechtsdeurwaarders maar de praktijk toont aan dat dit tuchtrecht niet altijd tot een bevredigende oplossing leidt. De recent opgerichte ombudsdiensten voor advocaten en gerechtsdeurwaarders kunnen helpen tot een oplossing komen; maar hun rol is minder gericht op naleving van de reglementering.

De Wet Minnelijke Invordering heeft een coherent en economisch gezond evenwicht ingesteld tussen de belangen van de consument en die van de schuldeiser. Dit evenwicht wordt echter verbroken wanneer advocaten en gerechtsdeurwaarders zich toeleggen op massale invordering van schulden en hierbij zonder onafhankelijk toezicht de bepalingen uit deze wet kunnen schenden.

5.2.2. Verplichtingen op het vlak van kennis en gemotiveerd beantwoorden van betwistingen

AANBEVELINGEN

- Alle personen die professioneel aan minnelijke invordering doen, moeten voldoende kennis over de hen toevertrouwde schuldvorderingen kunnen waarborgen opdat zij gemotiveerde betwistingen met kennis van zaken kunnen beantwoorden. Leg een verplichte opleiding op.
- De Wet Minnelijke Invordering moet aangevuld worden met:
 - de verplichting om gemotiveerde betwistingen inhoudelijk en adequaat te beantwoorden,
 - de verplichting om kosteloos de gevraagde bewijsstukken te overhandigen waaruit blijkt dat de gevorderde bedragen gegrond zijn.
- Wanneer een erkende instelling voor schuldbemiddeling namens de (vermeende) schuldenaar een betwisting opwerpt, moet het voor de minnelijke invorderaar verboden worden om nog verdere invorderingsstappen te

zetten zolang er geen gemotiveerd antwoord op de betwisting werd bezorgd. We verwijzen naar de Richtlijn 2013/001 van de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België die hierover reeds het volgende stipuleert: “Bij uitbreiding zal de gerechtsdeurwaarder de pogingen tot minnelijke invordering staken, wanneer hij akte ontvangt van protest van de schuldvordering door of voor de consument”.

De Wet Minnelijke Invordering bevat een verbod op onjuiste juridische bedreigingen en op het belagen van de consument die de schuld gemotiveerd betwist. In de praktijk blijken minnelijke invorderaars maar al te vaak antwoorden te formuleren die onjuist zijn, die naast de kwestie zijn of die slechts standaardformuleringen bevatten. Dit gebeurt ook wanneer een erkende instelling voor schuldbemiddeling een betwisting opwerpt en/of stavingsstukken opvraagt, waarbij de minnelijke invorderaar soms “achter de rug” van deze instelling om toch nog druk zet op de schuldenaar om snel te betalen.

5.2.3. Uitbreiding van de Wet op de Minnelijke Invordering van Consumentenschulden

AANBEVELING

- De geformuleerde wetsvoorstellen van minister van economie Kris Peeters met betrekking tot de minnelijke invordering van schulden dienen integraal omgezet te worden in wetgeving met één uitzondering: de hoogte van de maximale vergoeding voor de invordering indien deze contractueel is overeengekomen. Dit zou één redelijk forfaitair bedrag moeten zijn ongeacht de hoogte van de openstaande hoofdsom.

In juni 2018 formuleerde minister van economie Kris Peeters een wetsontwerp, met een aantal maatregelen die de verplichtingen van schuldeisers en minnelijke invorderaars zou uitbreiden. Bedoeling was om overmatige schuldenlast maximaal te voorkomen. Deze voorstellen zijn evenwel niet in wetgeving omgezet. Wij zijn vragende partij dat de nieuwe regering deze wetsvoorstellen wel degelijk in effectieve wetgeving omzet.

De aangekondigde maatregelen:

Wat facturen betreft:

13. De consument krijgt 30 dagen de tijd (na verzending) om de factuur te betalen.
14. Er mogen maximaal 3 werkdagen zitten tussen factuurdatum en effectieve verzenddatum. Zo wordt vermeden dat er onnodig veel tijd verloopt, waardoor de betalingstermijn voor de consument onredelijk wordt verkort doordat hij de factuur laattijdig ontvangt.
15. Wanneer de factuur niet wordt betaald, ontvangt de consument eerst een betalingsherinnering. De eerste herinnering is altijd kosteloos en bevat voldoende informatie over de ondernemer, de kosten die zullen worden aangerekend bij niet betalen, mogelijke verwijlinteressen en de datum vanaf wanneer deze worden aangerekend, desgevallend de mogelijkheid tot een afbetalingsplan en de verwijzing naar instanties waarop de consument die betalingsproblemen heeft, beroep kan doen voor schuldhulpverlening.

Met betrekking tot contractuele voorwaarden:

1. Kosten die kunnen worden aangerekend bij minnelijke invordering worden duidelijk vermeld in het contract.
2. Er worden grenzen gesteld aan de hoogte van de mogelijke contractueel voorziene invorderingskosten: de aangerekende kost mag de werkelijke kost van de handeling niet overschrijden en er worden maxima vastgelegd voor het totaal van de kosten voor minnelijke invordering. Dit vermijdt dat buitensporige kosten worden aangerekend. Door de invoering van deze berekening is het voor de schuldeiser duidelijk wat de maximale bedragen zijn die mogen worden aangerekend en weet ook de schuldenaar wat te verwachten bij het niet betalen van facturen.
3. Contractuele voorwaarden mogen in geen andere kosten voorzien dan de kosten van minnelijke invordering. Strafbedingen voor niet of laattijdige betaling zijn verboden. De rechter kan wel afwijken van deze beperkingen indien de schuldeiser kan bewijzen dat de schade groter is.
4. Verwijlinteressen mogen enkel worden aangerekend wanneer de contractuele voorwaarden dit voorzien. De aangerekende rentevoet mag niet hoger liggen dan de wettelijke interestvoet bij betalingsachterstand in handelszaken.

Wijzigingen van de bestaande Wet Minnelijke Invordering van 20 december 2002:

1. Gerechtsdeurwaarders en advocaten worden onder het toezicht gebracht van de economische inspectie voor de activiteiten van minnelijke invordering. Gerechtsdeurwaarders en advocaten voeren bij minnelijke invordering dezelfde activiteiten uit als incassobureaus, die al onder de economische inspectie vallen. De controle van de economische inspectie bij minnelijke invordering heeft al bewezen effectief te zijn.
2. Personen die aan minnelijke invordering doen, krijgen de opdracht om te controleren of alle kosten en verwijlinteressen die worden aangerekend in overeenstemming zijn met de oorspronkelijke overeenkomst.
3. Er moet bijkomende informatie worden gegeven in de ingebrekestelling zodat de consument die betalingsmoeilijkheden heeft, weet tot welke organisaties hij zich kan richten en of er eventueel een betalingsplan mogelijk is.
4. Bij een eventueel huisbezoek moet deze informatie ook nog eens uitgelegd worden aan de consument. Veel wordt dus ingezet op het begeleiden van de consument zodat hij weet waar hij terecht kan en in een zo vroeg mogelijk stadium en herhaaldelijk daarover info krijgt. Doel is om hem aan te sporen tijdig de stap naar de schuldhulpverlening te zetten en er zo te voorkomen dat de schuldaangroei door bijkomende kosten hem verder in een neerwaartse spiraal duwt.
5. Voor de administratieve sancties van schrapping of schorsing van de inschrijving van een incassobureau wordt een minimumtermijn ingeschreven in de wet (minstens 2 maanden - vandaag bepaalt de wet geen minimumduur).

Wij kunnen al deze voorstellen onderschrijven met evenwel één uitzondering: de maximale hoogte van de vergoeding voor de minnelijke invorderingskosten, voor zover deze contractueel voorzien zijn: wij zijn er geen voorstander van dit bedrag te laten afhangen van de hoogte van de openstaande hoofdsom, omdat het nu eenmaal evenveel kost 'een brief' te versturen ter invordering van 10 euro dan wel 1000 euro. Op dit vlak zou met een maximaal redelijk forfait gewerkt moeten worden, bijvoorbeeld 20 euro. De eventuele intrestberekening houdt sowieso rekening met de hoogte van de hoofdsom.

5.3. GERECHTELIJKE INVORDERING

5.3.1. Meer gebruik maken van de verzoeningsprocedure alvorens te dagvaarden

AANBEVELING

- Vooraleer iemand voor het gerecht gedaagd wordt, moet hij opgeroepen worden voor een verzoening; dit minstens in materies waar het schulden voor noodzakelijke uitgaven betreft om een menswaardig leven te leiden.

De verzoening of minnelijke schikking biedt de schuldeiser de mogelijkheid om gratis en zonder formaliteiten beroep te doen op een rechtbank om tot een minnelijke schikking te komen. Als de verzoening bereikt wordt, is een proces met veel kosten vermeden. De rechter kan de besprekingen tussen de betrokken partijen leiden en de partijen pogen te verzoenen. Indien een akkoord bereikt wordt, wordt dit een uitvoerbare titel voor de eisende partij, en is dit even afdwingbaar als een vonnis.

De verzoeningspoging alvorens te dagvaarden is nu facultatief.

Een aantal vrederechters voeren reeds met succes een actief beleid om de verzoening meer in te zetten en zijn vragende partij dat deze nog meer zou benut worden.

Vele sociale huisvestingsmaatschappijen vragen met succes systematisch eerst een verzoening aan, met veel succes: er is sprake van een aanzienlijke vermindering van huurachterstallen én uithuiszettingen.

Naar onze mening zou de verzoening zelfs best worden verplicht in alle materies waar het schulden voor noodzakelijke uitgaven betreft om een menswaardig leven te leiden: huurschulden, dreigende uithuiszetting, gezondheidskosten, energieschulden, ... Deze procedure mag dan niet, zoals het vroeger wel gebeurde, herleid worden tot een louter pro forma aangelegenheid. Zeker schuldeisers van deze levensnoodzakelijke uitgaven dienen een actief preventief beleid te ontwikkelen, waarbij dit één van de instrumenten is om invorderingskosten te beperken.

5.3.2. Doorbreek de spiraal van schuldoverlast door de toerekening van betalingen om te keren, zodat afbetalingen meteen de hoofdsom verkleinen

AANBEVELINGEN

- Om de spiraal van schuldoverlast te doorbreken moet in de wet ingeschreven worden dat bij gedeeltelijke betaling de betalingen eerst worden toegerekend op de hoofdsom, reeds gemaakte gerechtskosten en reeds vervallen intresten, en pas wanneer al het voorgaande betaald is, op de gerechtelijke invorderingskosten die nadien zijn gemaakt en op de intresten die nadien nog zullen vervallen.
- Minder verregaand is de mogelijkheid geven voor de rechter om betalingsfaciliteiten toe te kennen onder de vorm van “gematigd uitstel van betaling” (zie art. 1244 Burgerlijk Wetboek) uit te breiden met de mogelijkheid om deze betalingsfaciliteiten toe te kennen onder de vorm van een omkering van de toerekening van betalingen in die zin dat alle aflossingen

betaald door de schuldenaar eerst op de hoofdsommen toegerekend worden en pas nadien op de (gerechts)kosten en de interesten.

Artikel 1254 van het Burgerlijk Wetboek voorziet nu dat betalingen pas toegerekend kunnen worden op de hoofdsom nadat deze toegerekend werden op de interesten. Enkel mits toestemming van de schuldeiser kan dit omgekeerd worden.

Personen met financiële problemen kunnen echter vaak hun openstaande schuld(en) niet ineens terugbetalen. Schuldeisers/schuldinvorderaars rekenen hiervoor meestal interesten en/of (gerechts)kosten aan. De afbetalingen worden dan in eerste instantie toegerekend op de (gerechts)kosten en de lopende interesten. Wanneer de schuldenaar slechts beperkte bedragen kan afbetalen heeft dit tot gevolg dat het openstaande bedrag van de hoofdsom niet of slechts heel langzaam afgebouwd wordt. De trage afbouw (of helemaal geen afbouw) van de openstaande hoofdsom heeft dan weer tot gevolg dat de interesten steeds weer op het initieel verschuldigde (of heel langzaam dalende) bedrag berekend worden. Dit kan leiden tot een schuldenpiraal waar men niet meer uit geraakt.

Wij stellen voor dat een omgekeerd principe in de wet wordt ingeschreven dit van zodra een eerste ‘bevel tot betalen’ is afgeleverd. Vanaf dan gebeurt de toerekening als volgt: 1) de (gerechts)kosten die gemaakt zijn voordien en de interesten die tot op dat moment vervallen zijn (die gefixeerd worden) 2) de hoofdsommen 3) de gerechtskosten en interesten die ontstaan zijn na het ‘bevel tot betalen’.

Dit is overigens al het geldende principe bij consumentenkredieten die opeisbaar zijn gesteld, dankzij een bepaling in de Wet Consumentenkrediet.

De aangroei van interesten wordt zo elke keer kleiner omdat de hoofdsom, waarop de interesten worden berekend, kleiner wordt.

Het aanrekenen van kosten voor invordering kan hiermee ook beperkt worden. Dit zal o.i. schuldeisers, invorderaars en gerechtsdeurwaarders aanzetten om meer zorgvuldig om te springen met (duurdere) maatregelen van gerechtelijke invordering om de betaling van een geldsom te bekomen, aangezien vanaf het eerste ‘bevel tot betalen’ de betalingen niet meer eerst aangerekend worden op de gestelde uitvoeringsdaad.

Een tussenweg kan zijn dat vanaf het eerste ‘bevel tot betalen’ men slechts een percentage telkens toerekent op de hoofdsommen en reeds gemaakte uitvoeringskosten en interesten, bv. 90% en dus 10% dus op de (gerechts)kosten en interesten nadien gemaakt.

Nog minder verregaand is het voorstel de rechter de mogelijkheid te geven om de wijze van toerekening om te keren, wat dan niet ‘automatisch gebeurt’, maar als vorm van betalingsfaciliteiten die hij kan verlenen. In die gevallen zou de rechter ook moeten kunnen bepalen dat desnoods alle deelbetalingen volledig eerst op de hoofdsommen worden aangerekend.

5.3.3. Verplicht opmaken van een PV niet-bevinding met wettelijke gevolgen om schuldoverlast door oplopende beslagkosten te voorkomen

AANBEVELINGEN

- Gerechtsdeurwaarders moeten verplicht worden een proces verbaal van niet-bevinding op te maken en in het Centraal Bestand voor Beslagberichten te registreren wanneer de goederen van de schuldenaar die voor beslag vatbaar zijn, onvoldoende waarde hebben om een openbare verkoop te rechtvaardigen. Dit moet als gevolg hebben dat voor een in de wet vastgelegde periode (bv. 6 maanden) niet op diezelfde (woon)plaats een nieuw beslag mag worden gelegd. Bovendien mogen voor elk later beslag op die (woon)plaats geen kosten aangerekend worden aan de schuldenaar (en schuldeiser) wanneer de conclusie dezelfde is en de schuldenaar zich nog steeds in een situatie van niet-bevinding bevindt.
- Om hierbij willekeur te vermijden moet de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders richtlijnen uitvaardigen opdat alle gerechtsdeurwaarders op gelijke wijze beoordelen wanneer er sprake is van niet-bevinding, rekening houdend met de geschatte verkoopwaarde van de goederen en de kosten van het organiseren van een openbare verkoop).

In de praktijk komt het veelvuldig voor dat een schuldenaar geen inkomen heeft dat hoog genoeg is om er beslag op te kunnen leggen, en ook geen goederen heeft die vatbaar zijn voor beslag die genoeg waarde hebben om zelfs maar de kosten te dekken verbonden aan een openbare verkoop (huur verhuishuis, veilingzaal, bekendmakingen enz.). Dergelijke verkoop laten doorgaan komt noch de schuldeiser noch de schuldenaar te goede en kan daarom zelfs als 'rechtsmisbruik' aangemerkt worden. De schuldeiser moet kosten voorschieten die niet geheel door de verkoop gedekt worden, er gebeurt zeker geen afkorting op de openstaande hoofdsommen en de schuldenaar ziet zijn schuldenlast alleen maar vergroten.

Wat in de praktijk veel voorkomt, is dat het ophalen van de goederen en de verkoop 'toch' wordt vooropgesteld, zonder intentie de verkoop te laten doorgaan en waarbij die verkoopdag vooropstellen dus enkel als 'dreigmiddel' wordt ingezet, waarna dan de schuldenaar een 'afkoopsom' (van honderden euro's) moet betalen om de verkoop te vermijden gekoppeld aan een afbetalingsplan voor de rest van openstaande schulden. Daarvoor worden echter hoge kosten worden aangerekend. Bij personen met een gering inkomen zorgt dit er vaak voor dat die maand lopende kosten zoals huur, energie, ... niet kunnen worden betaald en/of dat andere afbetaalafspraken niet kunnen worden nageleefd. Bovendien kan dit proces zich herhalen indien op een later moment een op deze manier eerder 'afgedwongen' betaalaafpraak (die vaak geen rekening hield met de financiële draagkracht van de schuldenaar) niet wordt nageleefd.

In de wetgeving (artikel 1390 van het Gerechtelijk Wetboek) is voorzien dat, wanneer er onvoldoende goederen zijn om een niet-deficitaire openbare verkoop te organiseren, een gerechtsdeurwaarder een PV van niet-bevinding kan opmaken, waarmee in het Centraal Bestand voor de Beslagberichten bekend gemaakt wordt dat bij die schuldenaar onvoldoende goederen van waarde aangetroffen zijn.

Dit PV opmaken is nu niet verplicht (en wordt soms op expliciete vraag van de schuldeiser of diens aangeselde advocaat niet opgemaakt) en heeft geen wettelijke gevolgen. Dit moet veranderen: wanneer de wettelijk voorziene dwangmaatregelen geen redelijke opbrengst kunnen teweegbrengen, moet de inordering tijdelijk (zolang de situatie niet verandert) stoppen en mogen geen bijkomende kosten gemaakt worden: een kale steen mag men niet (proberen te) stropen! De gerechtsdeurwaarder als ministerieel

ambtenaar zou verplicht moeten worden dit PV op te maken en dit ongeacht de wens van zijn opdrachtgever, wanneer hij dit 'feitelijk' vaststelt.

Als wettelijk gevolg daarbij zou moeten voorzien worden dat voor een bepaalde periode (bv. 6 maanden) er geen nieuw beslag mag worden gelegd op dezelfde plaats wanneer dit de woonplaats van de schuldenaar betrof. Nadien moet het leggen van nieuw beslag mogelijk zijn, aangezien ondertussen de situatie kan veranderd zijn en er ondertussen misschien wel voldoende goederen van waarde aan te treffen zijn die een openbare verkoop kunnen rechtvaardigen. Is de situatie evenwel onveranderd, dan zouden voor dat nieuwe beslag geen kosten mogen worden aangerekend.

Zulk PV is geen 'vrijbrief' voor een schuldenaar die zich blijvend in die situatie bevindt. Men mag er van uitgaan dat mensen zelf, of met hulp van een derde zoals een erkende instelling voor schuldbemiddeling, wel degelijk in de mate van het mogelijke hun schulden zullen betalen. Dit voorstel heeft alleen de bedoeling dat een onhaalbaar afbetaalplan niet zonder meer kan worden 'afgedwongen' en dat een gerechtsdeurwaarder meer dan op heden zal moeten inzetten op een (echt) 'akkoord' met de schuldenaar of de hulpverlener tot wie hij zich wendde. Verder wordt zo vermeden dat personen in een schuldenpiraal terecht komen enkel en alleen omwille van oplopende kosten van gerechtelijke invordering waardoor ze mettertijd in aanmerking komen voor een collectieve schuldenregeling in welk kader dergelijke kosten vaak worden kwijtgescholden, wat de schuldeiser noch de maatschappij ten goede komt.

5.3.4. Meer en betere informatie voor de (vermeende) schuldenaar wanneer deze voor het gerecht wordt gedaagd

AANBEVELING

- Wanneer iemand voor het gerecht gedaagd wordt, moet hij volledige en begrijpbare informatie krijgen over de mogelijkheden om de zaak niet verder te laten escaleren: betalen, een akkoordvonnis met de schuldeiser afspreken of een officiële vaststelling van onvermogen bekomen.
- De betrokkene moet er op gewezen worden hoe hij juridische informatie kan inwinnen en/of hoe hij indien nodig (met hulp van een advocaat) de ingestelde vordering kan betwisten en over de mogelijkheid om aan de rechter betalingsfaciliteiten te vragen. Ook moet gewezen worden op de voorwaarden voor kosteloze juridische bijstand.
- Geef in alle briefwisseling vanuit de griffies van de rechtbanken en in alle stukken die uitgaan van gerechtsdeurwaarders duidelijke informatie over organisaties die mensen met betalingsproblemen en schulden kunnen adviseren en helpen; verwijst steeds naar www.eerstehulpbijschulden.be.

Wanneer iemand voor het gerecht wordt gedaagd om veroordeeld te worden tot het betalen van een geldsom, moet deze duidelijke informatie krijgen over hoe de procesgang nog kan worden stop gezet, door alsnog te betalen of door een regeling omtrent de betaling af te spreken in een akkoordvonnis. Om dit te stimuleren, waardoor de rechter zelf geen uitspraak moet doen en wat dus ook voor werklustverlichting zorgt, moet in de wet bepaald worden dat desgevallend alleen de kosten van de oproeping mogen worden aangerekend bij de schuldenaar, geen rolrecht, betekeningkosten noch verdere uitvoeringskosten zolang de schuldenaar zich aan de afspraken houdt.

Ook moet informatie verschaft worden hoe men juridische informatie kan bekomen m.b.t. de gegrondheid van de ingestelde vordering en hoe de eis voor de rechter kan betwist worden (met hulp van een advocaat). Ook informatie over de voorwaarden om kosteloze of gedeeltelijk kosteloze juridische bijstand te verkrijgen (= op een pro deo advocaat een beroep te doen), zou standaard moeten worden verschaft.

Mensen met betalingsproblemen moeten duidelijke informatie krijgen hoe men 'betalingsfaciliteiten' kan vragen aan de rechter waardoor de schuldenaar het 'recht' verkrijgt de schuld af te lossen met deelbetalingen, en waardoor de schuldeiser geen verdere stappen ter invordering mag nemen zoals bv. het leggen van beslag en dit zolang de schuldenaar zich houdt aan de voorwaarden die rechter oplegde.

Tot slot moet telkens ook informatie gegeven worden over organisaties die mensen met betalingsproblemen kunnen helpen zoals in Vlaanderen de OCMW en CAW met een erkenning voor schuldbemiddeling (met een verwijzing naar www.eerstehulpbijschulden.be).

Al deze informatie moet in begrijpbare taal worden opgesteld in een begeleidende brief bij elke dagvaarding, of bij de oproeping voor de rechtbank te verschijnen per gerechtsbrief, en moet daarbij ook mondeling worden toegelicht door de dagvaardende gerechtsdeurwaarder.

5.3.5. Standaard rechtsplegingsvergoeding voor standaardinvorderingen

AANBEVELINGEN

- Voor de invordering van niet-betaalde facturen ten aanzien van consumenten moet voorzien worden in een specifieke, lage rechtsplegingsvergoeding die rekening houdt met het feit dat dit weinig intellectuele arbeid van de advocaat vergt.
- De rechter kan een marge krijgen om tot een maximumgrens een hogere vergoeding toe te kennen, indien de concrete omstandigheden dit zouden rechtvaardigen.

Niet-betaalde facturen worden soms snel gerechtelijk ingevorderd. De intellectuele arbeid die hierbij komt kijken is vaak heel beperkt: tenzij er een betwisting wordt opgeworpen, worden standaarddocumenten gebruikt die vooral administratief werk vereisen. Het is dan ook niet logisch dat men voor dit soort "standaardinvorderingen" de gewone rechtsplegingsvergoeding kan ontvangen. Dit kan voor sommige invorderaars trouwens een stimulans vormen om meer facturen voor de rechtbank te brengen, hetgeen onze overbevraagde rechtbanken nog meer belast. Er moet dan ook voor gezorgd worden dat de toegekende kosten voor een gerechtelijke invordering steeds in verhouding staan tot de reële kosten van de invordering.

5.3.6. Geen nieuw beslag als er afspraken zijn gemaakt in de vorm van een afbetaalplan

AANBEVELING

- Wanneer er bij gerechtelijke invordering afspraken zijn gemaakt tussen een schuldenaar en een gerechtsdeurwaarder omtrent maandelijkse deelbetalingen, en deze na een periode (bv. 3 maand) toch niet worden nageleefd, dan mag de gerechtsdeurwaarder niet onmiddellijk opnieuw beslag leggen of een nieuwe verkoopdag vooropstellen van in beslag genomen

goederen. In dat geval moet hij eerst gebruik maken van een (kosteloze) aanmaning en indien hij weet heeft van schuldhulpverlening, deze hulpverleningsinstantie op de hoogte stellen.

Vaak onderhandelen personen die betalingsproblemen ondervinden een afbetaalplan met de gerechtsdeurwaarder, om de simpele reden dat zij de schulden niet in één keer kunnen betalen, omdat zij daarvoor geen financiële reserve hebben.

Ideaal is dit een onderhandeling waarbij de schuldenaar eerst al zijn financiële verplichtingen heeft opgelijst en geplaatst tegenover zijn inkomsten, zodat hij een realistisch en haalbaar afbetaalplan bekommt.

In de realiteit wordt evenwel vaak ‘akkoord’ gegaan met een bedrag dat de gerechtsdeurwaarder oplegt, maar dat niet afgestemd is op realistische afbetaalmogelijkheden van de betrokkene; dit onder dreiging van een openbare verkoop van de roerende goederen - zie eerder. Hierdoor houdt deze schuldenaar zich dan misschien even aan dat plan, maar maakt hij daardoor andere nieuwe schulden; ofwel miskent hij het plan wanneer hij later zijn andere schulden en lopende financiële verplichtingen betaalt, of wanneer een andere gerechtsdeurwaarder nadien ook dergelijk ‘akkoord’ afdwingt.

Dat dan al eens een ‘afgesproken’ plan niet wordt nageleefd op langere termijn mag niet verwonderen. Problematisch is het dan wanneer onmiddellijk opnieuw beslag wordt gelegd of een nieuwe verkoopdag wordt vooropgesteld, aan een hoge kostprijs die a.h.w. al de reeds geleverde inspanningen m.b.t. de deelbetalingen teniet kan doen: er komt meer schuld bij dan dat men de afgelopen periode ‘in stukjes’ heeft afbetaald. Zeker wanneer de schuldenaar dan op eigen houtje zijn uiterste best heeft gedaan alle afspraken na te komen, is dit een zeer teleurstellende, demotiverende tot zelfs frustrerende ervaring. Ook voor de schuldeiser levert deze werkwijze vaak niets op.

Gelet op voorgaande pleiten we ervoor dat wanneer een afbetalingsregeling tijdens een gerechtelijke invordering werd overeengekomen, en de schuldenaar dit een periode heeft nageleefd (bv. 3 maanden), dat dan bij miskennen van dat plan de gerechtsdeurwaarder niet onmiddellijk opnieuw beslag mag leggen of een nieuwe openbare verkoop vooropstellen: hij dient dan eerst gebruik te maken van een minder dure ‘aanmaning volgens de tarieven van het KB van 1976’ oftewel zelfs van een ‘kosteloze aanmaning’ die dan als nieuwe vorm van aanmaning in dat KB moet worden opgenomen. Heeft de gerechtsdeurwaarder kennis van tussengekomen (schuld)hulpverlening, dan dient hij deze organisatie (indien die geen melding heeft gemaakt van stopzetting van de hulpverlening) ook te contacteren en dit kosteloos.

5.3.7. Vereenvoudiging en verlaging van de tarieven van gerechtsdeurwaarders

AANBEVELINGEN

- De tarieven die gerechtsdeurwaarders bij een gerechtelijke schuldinvoering mogen eisen van de schuldenaar moeten door de overheid zelf vastgelegd worden, niet door de betrokken beroepsgroep.
- Bij de uitvaardiging van nieuwe tarieven moeten vereenvoudiging en kostenbesparing voorop staan, evenals een duidelijke communicatie naar de schuldenaar (zie het Wetsvoorstel “tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de informatie over de kosten van de gerechtsdeurwaarder”, Wetgevingsstuk nr. 5-918/1). Een belangrijk uitgangspunt moet

zijn dat overbodige kosten vermeden moeten worden, o.m. rekening houdend met de actuele hulpmiddelen waarop een gerechtsdeurwaarder beroep kan doen.

De tarieven die gerechtsdeurwaarders bij een gerechtelijke invordering hanteren, zijn momenteel geregeld door een Koninklijk Besluit dat meer dan 40 jaar oud is (K.B. van 30 november 1976 “*tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen*”). Het bevat een veelvoud aan rechten, bedragen en terminologieën waar een doorsnee persoon amper wijzer van wordt. Bovendien dateren de toegekende rechten uit een periode waarin de gerechtsdeurwaarder veel minder technische/elektronische hulpmiddelen had om zijn/haar werk te vergemakkelijken.

Een voorbeeld: innings- en kwijtingsrechten dateren van een tijd waarbij alle betalingen ‘in cash’ gebeurden, die op een veilige manier bewaard moesten worden in een kluis en periodiek fysiek aan de schuldeiser overhandigd moesten worden. Nu gebeuren de meeste betalingen elektronisch, die van de schuldenaar aan de gerechtsdeurwaarder en die van de gerechtsdeurwaarder aan zijn opdrachtgever-schuldeiser.

Ander voorbeeld: destijds vergde de opmaak van een proces verbaal van beslag intellectuele en fysieke arbeid, het uittypen (of met de hand schrijven) van een document met allerhande bepalingen die op straffe van nietigheid erin moeten worden opgenomen. Nu heeft men op de computer standaardmodellen die bijna volledig vooraf zijn opgemaakt, waarbij de persoonsgegevens van de schuldenaar automatisch worden ingevuld na invoering van het rijksregisternummer, en waarna de gerechtsdeurwaarder enkel nog met hand moet invullen welke goederen hij ter plaatse aantreft.

Een modernisering en vereenvoudiging van dit tariefensysteem is dus mogelijk én wenselijk.

Tegelijk vragen we dat het principe van verhoging van de tarieven naargelang de hoogte van het ingevorderde bedrag, wordt verlaten. De prestaties die de gerechtsdeurwaarder levert bij de invordering van schulden wijzigen op zich niet, of het bedrag nu hoger of lager is.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers keurde reeds in oktober 2013 een wetsontwerp goed waarin aan de Koning de bevoegdheid wordt gegeven om het tarief vast te stellen van alle akten en ambtelijke taken van de gerechtsdeurwaarders, dit kan de wettelijke grondslag vormen om de tarieven van gerechtsdeurwaarders te moderniseren en vereenvoudigen. Alhoewel in deze wet voorzien is dat ook de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders minimumtarieven kan opleggen, is het niet aangewezen om dit aan deze kamer (alleen) over te laten.

5.3.8. Verbetering van de rechtspositie van de klager in de tuchtprocedure tegen een gerechtsdeurwaarder

AANBEVELINGEN

De klager (de schuldenaar die vindt dat hij niet correct is behandeld door een gerechtsdeurwaarder) moet een volwaardige rechtspositie krijgen in het kader van een tuchtprocedure tegen een gerechtsdeurwaarder:

- De klager moet op eigen initiatief de klacht aanhangig kunnen maken bij de gemengde tuchtcommissie, ook al vindt de raad van de arrondissementskamer van gerechtsdeurwaarders dit niet nodig.

- De klager moet een kopie ontvangen van de oproeping van de zaak en uitgenodigd worden voor de zitting.
- De klager moet ook spontaan uitgenodigd worden om naar de behandeling van de zaak te komen en daar zijn standpunt toe te lichten, bijgestaan of vertegenwoordigd door een raadsman of vertrouwenspersoon.
- De klager moet kunnen vragen dat getuigen opgeroepen worden en stukken neerleggen.
- De klager moet spontaan een kopie ontvangen van de beslissing van de gemengde tuchtcommissie.
- Het moet voor de klager mogelijk zijn om beroep aan te tekenen tegen de beslissing van de gemengde tuchtcommissie.
- Er moeten garanties zijn dat de klager binnen een redelijke termijn een uitspraak mag verwachten door maximumtermijnen voor de verschillende procedurele stappen in de wet in te schrijven (bv. maximumtermijn waarbinnen de zaak voor de tuchtcommissie gebracht moet worden; maximumtermijn voor de zitting van de debatten).
- Om te vermijden dat de tuchtcommissie geen beslissing kan nemen doordat er 4 leden zijn die beslissen bij volstreekte meerderheid, is het aangewezen dat in de tuchtcommissie 5 leden zetelen waaronder 2 gerechtsdeurwaarders, één magistraat en 2 externe experts.
- De procedure voor nutteloze kosten, waarbij er een doorverwijzing naar de beslagrechter plaatsvindt, moet beter geregeld worden: verduidelijking van het begrip “nutteloze kosten”, mogelijke genoegdoening t.a.v. de klager bv. door de mogelijkheid van een bevel tot staken en/of de mogelijke toekenning van een schadevergoeding). Bovendien moet deze doorverwijzing uitgebreid worden naar alle vormen van (rechts)misbruik/wanpraktijken waarbij de klager schade geleden heeft.
- De klager moet over de mogelijkheid beschikken om aan de tuchtcommissie voor te stellen om, indien hij van oordeel is dat een klacht een hogere tuchtstraf verantwoordt, de zaak aanhangig te maken bij de rechtbank van eerste aanleg. Ook in een dergelijke procedure voor de rechtbank van eerste aanleg moet de klager een volwaardige partij zijn (die geïnformeerd wordt over de verschillende stappen, die gehoord wordt, die de beslissing ontvangt, die beroep kan aantekenen).
- Wanneer er een procedure met het oog op een preventieve schorsing wordt opgestart, moet de klager eveneens een volwaardige partij zijn (die geïnformeerd wordt over de verschillende stappen, die gehoord wordt, die de beslissing ontvangt, die beroep kan aantekenen).

De wanpraktijken die sommige gerechtsdeurwaarders begaan, o.m. bij de invordering van schulden, blijven tot op heden maar al te vaak onbestraft. Dit ligt o.m. aan het feit dat het tuchtrechtelijk toezicht op gerechtsdeurwaarders uitgeoefend wordt door de raad van de arrondissementskamer van gerechtsdeurwaarders waaronder de betreffende gerechtsdeurwaarder ressorteert. Anders gezegd: de

gerechtsdeurwaarder wordt uitsluitend door zijn ambtsgenoten uit zijn arrondissement beoordeeld, met alle problemen op het vlak van gebrek aan partijdigheid van dien.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers keurde in oktober 2013 echter een wetsontwerp goed waarin het statuut van gerechtsdeurwaarders wordt gewijzigd, met o.m. een nieuwe tuchtprocedure (Wetsontwerp tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, nr. 53K2937). Dit nieuw statuut zou een aantal positieve elementen bevatten. Zo wordt de tuchtrechtspraak voor de gerechtsdeurwaarders uit de arrondissementele sfeer gehaald en op het niveau van het Hof van Beroep getild, zodat ze niet meer berecht moeten worden door collega's uit hetzelfde arrondissement. Bovendien wordt de tuchtcommissie geobjectiveerd door externen te betrekken. Een ander positief punt is dat er nieuwe sanctiemogelijkheden voorzien zijn, o.m. geldboetes. Helaas is de positie van de klager (de gedupeerde schuldenaar) binnen deze nieuwe tuchtprocedure nog bijzonder zwak.

Het feit dat er sinds 01/09/2018 een 'ombudsman gerechtsdeurwaarders' actief is, doet aan deze vaststellingen geen afbreuk, toch niet t.a.v. de (enkele) 'hardnekkige' overtreders binnen het gerechtsdeurwaarderskorps, ook wetende dat de ombudsman enkel kan 'bemiddelen' en indien dit geen oplossing biedt wanneer de betrokken gerechtsdeurwaarder niet meewerkt. De ombudsman kan dan enkel nog een advies uitbrengen.

5.3.9. Geen betalingsbevel in de relatie tussen consumenten en verkopers

AANBEVELINGEN

- De regering mag het betalingsbevel bij binnenlandse invorderingen niet invoeren voor schulden waarbij de schuldenaar een consument is.
- De bestaande bescherming die voorzien is in de procedure van summiere rechtspleging om een bevel tot betaling te bekomen, mag niet afgebouwd worden door niet langer een geschrift uitgaande van de schuldenaar te vereisen.
- Alleen indien gerechtelijke invordering niet bij mensen in een financiële precaire situatie ervoor kan zorgen dat ze nog meer schulden krijgen, kan een invoering van iets dergelijks overwogen worden.

De laatste jaren horen we regelmatig de roep om de invoering van het (Europese) betalingsbevel in de relatie tussen consumenten en verkopers. In sommige Europese landen is er een tendens om dit betalingsbevel actief te gebruiken en in ons land besteden sommige schuldeisers hun schuldvorderingen uit aan een buitenlandse invorderaar om het betalingsbevel te kunnen hanteren. Het gaat hier om een procedure op eenzijdig verzoekschrift: de schuldeiser wendt zich tot de rechter, die een bevel tot betalen aflevert zonder dat hij de schuldenaar uitnodigt om zich te verdedigen. Wanneer de schuldenaar een dergelijk "betalingsbevel" in zijn bus krijgt, heeft hij (in zoverre hij het betalingsbevel betwist) 30 dagen de tijd om het aan te vechten. Na 30 dagen wordt het betalingsbevel definitief en kan de gerechtsdeurwaarder deze schuld desnoods via beslag invorderen. Dit "betalingsbevel" impliceert dus een aanzienlijke aantasting van de rechten van verdediging van de schuldenaar. Bovendien druist dit in tegen het idee dat procedures voor een rechter tegensprekelijk zijn en gebaseerd zijn op een contradictoir debat.

Daarnaast zijn er nog een aantal andere belangrijke redenen om het betalingsbevel niet in te voeren, o.m.:

1. België is door de Europese regelgeving op geen enkele wijze verplicht om de betalingsbevelprocedure voor binnenlandse aangelegenheden in te voeren.
2. Er zijn geen garanties noch voldoende rechtsbescherming om te garanderen dat de procedure enkel zal aangewend worden voor *onbetwiste* schuldvorderingen.
3. Het biedt geen oplossing voor schuldeisers t.a.v. onvermogene personen. Bovendien zullen onvermogene schuldenaars nog sneller en nog dieper in een financiële put geduwd worden.
4. Het zorgt voor een onwenselijke vervaging tussen de begrippen minnelijke invordering en gerechtelijke invordering.
5. Er is onvoldoende maatschappelijke verantwoording om op deze wijze massaal het recht op verdediging van burgers in te perken.
6. Het kan een beeld creëren van een niet-onafhankelijk en niet-onpartijdig justitieapparaat dat als een incassobureau ten dienste van schuldeisers staat.

Gesteld dat men gelet op voorgaande punten de wetsvoorstellen ter zake zou aanpassen, en men bv. zou bepalen dat via deze weg enkel (onbetwiste) hoofdsommen mogen worden ingevorderd (die evenwel verjaard zouden kunnen zijn) of bv. dat de consument wel voorafgaand op de hoogte wordt gebracht van het voornemen een betalingsbevel aan de rechter te vragen, ook dan nog pleiten wij tegen de invoering ervan, althans, zolang de gerechtelijke invordering die nadien mogelijk wordt, op zich niet ook aangepakt wordt, en deze nog steeds kan leiden tot een overmatige schuldenlast gelet op de hoogte van de tarieven, de mogelijkheid om beslag na beslag na beslag te leggen omdat een PV van niet-bevinding niet verplicht is en dit geen wettelijke gevolgen heeft m.b.t. aan te rekenen kosten voor beslagen nadien enz. Zolang dat niet 'eerst' aangepakt is, kunnen wij niet meegaan in het gevoerde discours dat dit met name ook 'kostenbesparend' is voor de schuldenaar en dit zeker niet m.b.t. mensen die het financieel moeilijk hebben en/of al andere schulden het hoofd moeten bieden. Het effect dar er dan misschien geen of verminderde dagvaardingskosten zijn, er geen rechtsplegingsvergoeding wordt aangerekend enz. kan dan bij onveranderde regels m.b.t. gerechtelijke invorderingskosten nadien volledig teniet gedaan worden. Bovendien gaat het er vanuit dat het 'sneller' inzetten en/of dreigen met 'dwangmaatregelen' effectief is om de betaling te bekomen, wat misschien wel waar kan zijn bij 'onwelwillende wanbetalers' (kleine groep) maar zeker niet bij mensen die het gewoonweg financieel moeilijk hebben (grotere groep) zoals eerder al in dit memorandum vermeld. Een cijfer hierbij: uit de meest recente EU-SILC bevraging blijkt dat 20% van de Belgische gezinnen/alleenstaanden geen financiële ruimte hebben om een grotere onvoorziene kost te dagen.

5.3.10. Actualiseer de lijst van de niet voor beslag vatbare goederen

AANBEVELING

- Actualiseer de lijst van niet voor beslag vatbare goederen uit artikel 1408 Gerechtelijk Wetboek. Houd hierbij rekening met de actuele noden van het hele gezin.

Zie bijvoorbeeld het Wetsvoorstel "tot wijziging van artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de niet voor beslag vatbare goederen" (Wetgevingsstuk nr. 5-914/1) waarin wordt voorgesteld om de lijst van onbeslagbare goederen uit te breiden met een radiotoestel, een televisietoestel, een telefoon, een computer, een printer en alle benodigdheden voor een internetverbinding.

Artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek bevat een lijst van goederen die niet in beslag genomen kunnen worden. De bedoeling van die lijst is om een evenwicht te vinden tussen de betaling van schulden voor de schuldeiser en een zeker menswaardig bestaan voor de schuldenaar. Helaas is deze lijst niet aangepast aan de 21ste eeuw: de lijst vermeldt zaken zoals “*een koe, of twaalf schapen of geiten...*”, maar er ontbreken verschillende goederen die in onze huidige samenleving vrijwel als onmisbaar worden beschouwd en waarvan de verkoop trouwens heel weinig opbrengt. Een aanpassing van de lijst van artikel 1408 Gerechtelijk Wetboek dringt zich op.

5.3.11. Helder taalgebruik

AANBEVELING

- Gebruik klare taal in alle akten vanuit de rechtbanken (oproeping, vonnissen...) en alle akten van gerechtsdeurwaarders (dagvaardingen, processen-verbaal van beslaglegging...).

Het gebruik van complexe, juridisch-technische terminologie heeft tot gevolg dat zelfs professionele medewerkers van hulpverleningsorganisaties niet altijd begrijpen wat er te lezen staat in een gerechtelijke akte. Voor de schuldenaar zelf zijn dergelijke akten vaak totaal onbegrijpelijk.

Zo wordt bij de gerechtelijke invordering van schulden bijvoorbeeld de afrekening van de kosten zeer cryptisch “omschreven” aan de hand van afkortingen in een kantmelding, waarvan de betekenis de schuldenaar totaal ontgaat.

5.4. OVERHEDEN, OVERHEIDSBEDRIJVEN EN NON-PROFITORGANISATIES VOEREN EEN SOCIAAL VERANTWOORD INVORDERINGSBELEID

5.4.1. Houd als overheid de invordering zelf in handen en zie toe op een sociaal verantwoorde werkwijze

AANBEVELING

Overheden/overheidsbedrijven/non-profitorganisaties moeten bij de invordering van facturen/boetes sociaal verantwoord zijn en het goede voorbeeld geven:

- zorgvuldig omgaan met invorderen zolang ze nog zelf optreden, en volop inzetten op een minnelijke oplossing;
- geen standaard doorverwijzing naar een externe, professionele invorderaar, maar enkel voor kwaadwillige wanbetalers;
- ook dan: het dossier niet ‘zonder meer’ doorgeven maar afspraken opdat die invorderaar correct en sociaal verantwoord tewerk gaat, en alvorens gerechtelijke invordering eerst alle kansen aan een minnelijke oplossing
- gratis procedure “minnelijke schikking” actiever benutten;

- ook gerechtelijke invordering correct en sociaal verantwoord, en bij latere afbetaling de mogelijkheid openhouden van rechtstreekse afbetaling aan de overheid zelf.

Overheden en overheidsbedrijven, en ook non-profit organisaties zoals scholen en ziekenhuizen, zijn belangrijke schuldeisers in onze samenleving. Dit niet alleen omwille van de bestemming van de te innen gelden (het 'openbaar belang', het rendabel houden van een ziekenhuis enz.) maar ook omwille van de enorme hoeveelheid vorderingen die ze hebben.

Helaas stellen we vast dat deze schuldeisers niet steeds even correct of sociaal optreden wanneer ze zelf schulden invorderen. Recent voorbeeld was de nieuwe invorderingsstrategie van de FOD Financiën. Op strakke wijze werd een nieuw invorderingstraject ingevoerd dat er op neerkwam dat een invorderingsdossier maximum 12 maanden 'in eigen beheer' bleef. Dit had dan weer gevolgen op de mogelijkheid voor de burger om een afbetalingsregeling te verkrijgen, dat als ultieme einddatum 12 maanden na het ontstaan van de vordering moest hebben. Verder werd er bij het wel of niet toekennen van dergelijke afbetaalplannen rekening gehouden met bepaalde vooropgestelde 'forfaits' m.b.t. de (veronderstelde) kosten die een persoon/gezin heeft, zonder rekening te houden met de reële kosten die men heeft, waardoor veel personen/gezinnen (met een laag inkomen) hiervoor sowieso niet in aanmerking kwamen. En kwam men niet in aanmerking, dan werd het dossier naar een gerechtsdeurwaarder doorverwezen (die vaak ook geen of weinig ruimte kreeg om soepelere afbetaalplannen toe te kennen - of geen instructies had). Terecht dan ook dat de Federale Ombudsman hierover een apart onderzoek opstartte met als resultaat aanbevelingen om veel meer 'op maat' te werken wanneer het gaat over verzoeken een afbetalingsregeling te verkrijgen (die voorgesteld worden door een hulpverleningsinstantie zoals erkende instellingen voor schuldbemiddeling), en om een 'gedragscode' te maken voor gerechtsdeurwaarders waarmee ze in zee gaan. Dit fenomeen doet zich overigens niet alleen voor op federaal niveau, ook bv. VLABEL staat bekend als 'rigide invorderaar'.

Voorgaande past in een tendens die zich al enkele jaren voordoet en waarbij diverse overheden, overheidsbedrijven en non-profitorganisaties (De Lijn, Vlaamse zorgverzekering, NMBS, scholen, ziekenhuizen,...) de invordering van facturen en boetes steeds vaker en sneller uitbesteden aan incassobureaus en/of gerechtsdeurwaarders. Opvallend hierbij is dat men soms de handen volledig van het invorderingsproces aftrekt: dit wordt volledig overgelaten aan de externe, professionele invorderaar die hoe dan ook een commerciële speler is. Alhoewel deze overheden/overheidsbedrijven/non-profitorganisaties uiteraard ook recht hebben op betaling, zouden zij nochtans het goede voorbeeld moeten geven en dus niet (om besparingsredenen) kiezen voor de snelle/volledige uitbesteding van hun invorderingen met alle stress en kosten vanden dien voor de getroffen burger. En als ze de invordering uitbesteden, zouden ze minstens goede en duidelijke afspraken moeten maken met deze invorderaars opdat deze sociaal en correct optreden én waarbij er ernstig en volledig wordt ingezet op de minnelijke invordering en waarbij dus gerechtelijke invordering slechts een 'ultimum remedium' zou mogen zijn, liefst enkel na vaststelling van onwil bij de schuldenaar. Ook informatieverstrekking over en medewerking verlenen aan hulpverleningsinstanties voor personen met financiële moeilijkheden moeten deel uitmaken van dergelijke afspraken.

Het snel overschakelen op gerechtelijke invordering is ook het gevolg van de uitbreiding van de mogelijkheid van (ook lokale en provinciale) overheden en bepaalde overheidsbedrijven (bv. De Lijn) om bij hun invordering gebruik te maken van het zgn. dwangbevel. Zonder een vordering in te moeten stellen voor een rechtbank, kunnen ze dan zichzelf een 'uitvoerbare titel' verschaffen, waarna gerechtelijke invordering met beslag mogelijk wordt. Het feit dat deze mogelijkheid bestaat, zou er niet toe mogen leiden dat dit systematisch gebeurt en zonder dat eerst alle kansen worden gegeven aan een oplossing middels minnelijke invordering, door henzelf dan wel door een aangesteld invorderaar.

Ook na het uitvoeren van een dwangbevel en uitbesteding van de invordering aan een gerechtsdeurwaarder, waarom niet in bepaalde gevallen de invordering weer zelf in handen nemen bij de betrokken overheid of non-profit organisatie, wanneer een schuldenaar bewezen heeft een afbetalingsregeling te kunnen naleven, zodat deze vanaf dan geen inningsrechten meer moet betalen en waardoor de hoofdsom zelf sneller wordt ingelost?

5.4.2. Overheden mogen niet meewerken aan invorderingspraktijken wanneer deze kennelijk abusievelijk worden aangewend

AANBEVELINGEN

- De FOD Financiën dient controle uit te voeren wanneer een schuldeiser zich tot hem wendt om aanspraak te maken op belastingtegoeden van hun schuldenaar. Minimaal een formele controle: dat het daadwerkelijk een 'overdracht alle inkomsten' betreft of minstens een overdracht die betrekking heeft op fiscale tegoeden en dat de schuldenaar daar destijds heeft mee ingestemd.
- De overdracht van schuldvordering t.a.v. consumenten moeten dezelfde regels gelden als bij loonoverdracht, ter bescherming van de zwakste partij bij de overeenkomst: de consument kan dan op eenvoudige wijze verzet aantekenen, waarna de schuldeiser zich tot de rechter dient te wenden om de overdracht geldig te doen verklaren.

Een recente trend, vooral gehanteerd door kredietverstrekkers, is dat men bij het aangaan van een verbintenis, de schuldenaar niet alleen een 'klassieke' loonoverdracht laat ondertekenen maar tevens een 'overdracht van alle inkomsten'. Hierdoor kan een schuldeiser, bij wanbetaling, zich wenden tot de schuldenaar van de schuldenaar: de werkgever, de uitbetalingsinstelling, de huurder, ... van de schuldenaar. Wat sinds kort veel voorkomt is dat deze 'overdracht alle inkomsten' wordt aangeboden bij de FOD financiën, om elk eventueel belastingtegoed van de schuldenaar in handen van de kredietgever te storten, ter voldoening van de openstaande schuld bij die kredietgever, of zelfs vaker in de praktijk, een herverzekeraar die de vordering van de kredietgever overnam.

Problematisch hierbij is dat de FOD Financiën dergelijke aanzegging zonder meer aanvaardt en uitvoert zonder ook maar de minste controle uit te oefenen. Daarom dat wij een minimale formele controle vooropstellen voordat de fiscus 'meewerkt' aan dergelijke aanzeggingen: controle dat het daadwerkelijk gaat over een 'overdracht alle inkomsten' (en bv. niet enkel en alleen over een 'loonoverdracht' die niet kan aangewend worden om aanspraak te maken op fiscale tegoeden) en dat de betrokken schuldenaar akkoord is gegaan met die overdracht wat in de regel kan worden aangetoond door een (elektronische) handtekening van de schuldenaar. Dit lijkt ons niet meer dan het naleven van het 'beginsel van behoorlijk bestuur'.

Daarnaast pleiten wij ervoor dat deze vorm van overdracht wanneer ze aangewend wordt door kredietgevers ten aanzien van consumenten beter gereguleerd wordt, en dat voor de totstandkoming van dergelijke overeenkomsten en de uitvoering ervan naar analogie dezelfde regels gelden als bij een loonoverdracht. Dat impliceert dat de consument op eenvoudige wijze verzet kan aantekenen tegen de uitvoering ervan, waarna het aan de schuldeiser is zich te wenden tot de rechter om de overdracht geldig te doen verklaren. Daar kunnen dan inhoudelijke discussies worden beslecht over het actueel saldo of een verjaring (kwesties waarin de FOD Financiën zich niet kan/mag inmengen), en waarbij de consument de mogelijkheid heeft om betalingsfaciliteiten te vragen. Nu immers blijft de overdracht jaar na jaar doorgaan bij elke

belastingteruggave, ook al betwist de consument de gegrondheid van de vordering; toch gaat het hier om bedragen die opgebouwd zijn uit voorafbetalingen vanuit het loon, die evengoed onder een gelijkaardige bescherming als de loonwet zouden moeten vallen. Het blijft voor consumenten een drempel om zelf het initiatief te nemen om dergelijke betwisting voor de rechtbank te brengen.

5.4.3. De minister of staatssecretaris voor armoedebestrijding moet garant staan voor een sociaal verantwoord invorderingsbeleid van alle overheden

AANBEVELING

- Binnen de federale en regionale regeringen zou de minister of staatssecretaris bevoegd voor armoedebestrijding de bevoegdheid moeten krijgen om een coherent beleid uit te werken dat collega-ministers bindt.

Ten slotte bevelen wij ten zeerste aan dat de toekomstige bevoegde minister of staatssecretaris bevoegd voor armoedebestrijding er op zou toezien dat de collega-ministers hiermee daadwerkelijk rekening houden, wat betreft de invorderingen die onder hun bevoegdheid vallen. Alleen zo kan de overheid een coherent beleid voeren en uitstralen, dat er alvast niet voor zorgt dat mensen die niet *kunnen* betalen dieper in de problemen geraken door een fout beleid van de overheid zelf.

5.5. CHARTER MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD INVORDEREN EN EEN ONAFHANKELIJK CONTROLEORGaan DAT TOEZIET OP DE NALEVING ERVAN

AANBEVELINGEN

- Er moet werk gemaakt worden van een charter maatschappelijk verantwoord invorderen. Dit charter moet betrekking hebben op zowel minnelijke als gerechtelijke invordering, en zowel op de acties die een schuldeiser zelf onderneemt als op de acties die worden ondernomen door de door hem aangestelde invorderaars of herverzekeraars.
- De ondertekenaars moeten door een onafhankelijke organisatie worden gecontroleerd op de naleving.

Een ‘trend’ de laatste jaren is dat bepaalde invorderaars zich expliciet profileren als ‘ethisch/sociaal/...’ Andere invorderaars doen dan weer alsof dit ‘vanzelfsprekend’ is.

Het is echter aangewezen dat een onafhankelijke organisatie, die niet zelf invordert en geen geldelijke belangen heeft bij het verwerven van een ‘label’ ter zake, uitwerkt wat dan precies dit ‘maatschappelijk verantwoord invorderen’ inhoudt. Dit kan in de vorm van een charter. Uiteraard kan dit in samenwerking met de diverse actoren worden uitgewerkt.

Dit charter omvat naast de naleving van de wetgeving ook de (menselijke) wijze van benadering van een ‘wanbetaler’, hoe men met hem communiceert, kostenbesparing, het stimuleren van zelfgezochte

oplossingen door de schuldenaar, het maximaal respecteren van diens privacy en menselijke waardigheid, het doorverwijzen naar en samenwerken met schuldhulpverleningsinstanties enz.

Dit charter dient betrekking te hebben op zowel de minnelijke als gerechtelijke invordering. Verder moet het charter kunnen worden onderschreven door schuldeisers zelf zolang ze hun invorderingsacties nog niet uitbesteed hebben, zonder onderscheid tussen private schuldeisers en de overheid. Daarnaast moet dit charter ook onderschreven kunnen worden door advocaten, gerechtsdeurwaarders en incassokantoren en herverzekeraars.

Eenmaal dit charter uitgewerkt is, voorzie dan hoe schuldeisers en invorderaars die dit charter onderschrijven door een onafhankelijke organisatie kunnen worden gecontroleerd zodat dit niet enkel bij een 'intentieverklaring' blijft. Dit omvat minimaal een periodieke audit van die ondernemingen en invorderaars (bv. om de 2 jaar) en de mogelijkheid voor schuldenaren een klacht neer te leggen bij die onafhankelijke organisatie, die dan een onderzoek kan opstarten waaraan de onderneming of invorderaar verplicht moet meewerken.

In dit kader verwijzen we naar de aanbeveling van de federale ombudsman m.b.t. de nieuwe invorderingsstrategie van de FOD Financiën waarin gesteld wordt dat een 'gedragscode' moet worden uitgevaardigd voor gerechtsdeurwaarders die door de FOD Financiën worden ingeschakeld.

6 – Schuldhulpverlening

6.1. SCHULDHULPVERLENING OP MAAT

Natuurlijke personen met schuldoverlast kunnen beroep doen op twee hulpvormen om het hoofd te bieden aan hun schuldenproblematiek: (buitengerechtelijke) schuldbemiddeling en (gerechtelijke) collectieve schuldenregeling. Hierbij wordt best geopteerd voor de meest passende oplossing. De beste oplossing moeten we op maat aanbieden, in de vorm die, naargelang de situatie, het minst ingrijpend is, en die ook de minste maatschappelijk nadelige gevolgen met zich meebrengt.

Daarom pleiten we voor schuldbemiddeling als het kan, collectieve schuldenregeling alleen als het noodzakelijk is, waar nodig telkens in combinatie met sociale begeleiding (waaronder budgetbeheer of -begeleiding).

Indien schuldbemiddeling meer slaagkansen krijgt, is er minder nood aan collectieve schuldenregelingen. Beide vormen van schuldhulpverlening blijven echter noodzakelijk. Door verbetering van alle vormen van schuldhulpverlening en meer en betere informatieverstrekking en sensibilisering, zal de situatie van zowel schuldenaars als schuldeisers verbeteren.

6.2. SCHULDBEMIDDELING

AANBEVELING

- Versterk de erkende instellingen voor schuldbemiddeling en hun aanbod schuldbemiddeling, zowel financieel als in slagkracht.

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen garanderen kwaliteit: deze diensten van OCMW's en CAW's bestaan steeds uit maatschappelijk werkers én juristen, die beiden een gespecialiseerde opleiding tot schuldbemiddelaar hebben gevolgd. De diensten staan open voor iedereen die kampt met een schuldenproblematiek. De erkende instellingen voor schuldbemiddeling bieden jaarlijks aan circa 60.000 gezinnen budget- en/of schuldhulpverlening aan, naast hun aanbod collectieve schuldenregeling.

Ze houden de drempel zo laag mogelijk voor mensen die kwetsbaar zijn wegens kansarmoede, thuisloosheid, lage scholing, relatieproblemen, leeftijd of afkomst. Mensen die beroep doen op de diensten schuldbemiddeling hebben naast hun schulden vaak complexe problematieken en noden, als extra belasting voor de hulpvrager, of als oorzaak van het schuldenprobleem. De diensten schuldbemiddeling ontrafelen de vragen en problemen die te maken hebben met de financiële situatie van hun cliënten en bieden zelf of samen met andere deelwerkingen van hun instelling de juiste informatie, passend advies, opvang en/of begeleiding.

Deze intensieve individuele begeleiding en schuldhulpverlening van elkaar loskoppelen, is niet aangewezen: het een kan niet zonder het ander. De gespecialiseerde schuldbemiddelaars zoeken zelf of met hun collega's hulpverleners ook naar inzicht in de mogelijkheden voor de cliënt, en zijn in staat om in gewone mensentaal met de cliënt zijn financiële problemen uit te klaren en in kaart te brengen. Er is geen dubbel traject dat de cliënt moet doorlopen. Deze diensten voegen aan een bestaande begeleiding of opvang (én dus aan de al opgebouwde vertrouwensband) expertise als schuldbemiddelaar toe. Of ze voegen aan een opgestarte schuldbemiddeling know how maatschappelijk werk toe. Ze staan de schuldenaar bij in het uitputten van al zijn sociale rechten, om zijn inkomen zoveel als mogelijk te verhogen.

De diensten schuldbemiddeling onderzoeken eerst de totaliteit van de financiële situatie: inkomen, vaste kosten, kosten van levensonderhoud en schulden, evenals de gegrondheid daarvan, alvorens over te gaan tot afbetaalvoorstellen.

Dat alles uit zich in haalbare en volhoudbare afbetalingsplannen, waar dit nog mogelijk is binnen een redelijke termijn. Het uitwerken van een realistische oplossing is in het belang van zowel schuldenaar als schuldeiser, als dat van de maatschappij. Ze kunnen het evenwicht in het oog houden tussen het technisch-juridische (de betaalverplichtingen) en de bestaanszekerheid van de persoon in kwestie. De schuldaflossing verloopt zo met meer garantie op slagen en met minder verwickelingen en maatschappelijke kosten.

6.2.1. Volwaardige financiering van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling

AANBEVELINGEN

- De Vlaamse overheid dient specifieke middelen te voorzien voor schuldbemiddeling, teneinde het aanbod aan budget- en schuldhulpverlening (individuele hulpverlening) te kunnen verhogen en de erkende instellingen voor schuldbemiddeling toe te laten om een toenemende vraag in de toekomst het hoofd te bieden, om cliënten intensiever te begeleiden en om meer in te zetten op de begeleiding van kwetsbare personen en gezinnen.
- Ook zijn middelen nodig voor de begeleiding van personen in collectieve schuldenregeling bij advocaat-schuldbemiddelaars of bij gerechtsdeurwaarders-schuldbemiddelaars.
- De Vlaamse overheid moet het budget voor de subsidiëring van de samenwerkingsverbanden tussen de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen vergroten.

Zeker in deze tijden van budgettaire krapte beschikken de erkende instellingen voor schuldbemiddeling niet over de mogelijkheid om hun capaciteit uit te breiden. Vanuit de Vlaamse overheid werden weliswaar middelen voorzien om samenwerkingsverbanden tussen erkende instellingen voor schuldbemiddeling te financieren, maar het betreft slechts beperkte middelen die vooral ingezet worden om aan schuldpreventie en netwerking te doen. Uitbreiding van het aanbod aan budget- en schuldhulpverlening (individuele hulpverlening) is niet mogelijk met deze Vlaamse middelen. De OCMW's ontvangen weliswaar middelen uit het federaal Energiefonds, maar deze zijn specifiek bedoeld om cliënten met energieschulden te begeleiden en financiële steun te bieden en volstaan daar zelfs helemaal niet toe (ook de LAC-werking wordt niet specifiek gefinancierd).

Een uitbreiding van het aanbod aan budget- en schuldhulpverlening dringt zich nochtans op. Zo blijven mensen jarenlang in begeleiding, terwijl ook aan nieuwe hulpvragen in de toekomst een antwoord geboden moet kunnen worden. Hiernaast vereist het empowerend werken dat er intensiever gewerkt wordt met cliënten en deze tijd ontbreekt op heden maar al te vaak.

Tot slot is er ook het toenemend aantal personen in collectieve schuldenregeling bij wie een advocaat of gerechtsdeurwaarder is aangesteld als schuldbemiddelaar, maar die toch ook nood hebben aan begeleiding bij het beheren van het budget. Een advocaat of een gerechtsdeurwaarder als schuldbemiddelaar heeft geen hulpverlenende taak. Wanneer deze personen of gezinnen nood hebben aan begeleiding bij het beheren van hun budget, moet een hulpverlenende instantie dit dus opnemen. In de praktijk heeft de capaciteit van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen (OCMW's en CAW's) echter geen gelijkwaardige groei gekend als het aantal dossiers collectieve schuldenregeling. Bij gebreke aan ondersteuning riskeren kwetsbare personen/gezinnen in collectieve schuldenregeling echter al gauw een nieuwe schuldenberg op te bouwen.

Daarom dat tegelijk meer geïnvesteerd moet worden in de regionale samenwerkingsverbanden van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (BudgetInZicht) zodat nog meer kan worden ingezet op preventie en vooral ook op hervolpreventie van personen die reeds in een traject schuldbemiddeling of collectieve schuldenregeling terecht zijn gekomen. Ook kan zo nog meer ingezet worden op het bewerkstelligen van goede samenwerkingsvormen op regionaal niveau, die in het bijzonder de brug maken tussen de OCMW en CAW met een erkenning voor schuldbemiddeling en de 'juridische beroepen' (gerechtsdeurwaarders, advocaat-schuldbemiddelaars, arbeidsrechtbank).

6.2.2. De mogelijkheid om een 'bericht van schuldbemiddeling' op te maken voor de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (en andere actoren die aan schuldbemiddeling mogen doen) met wettelijke gevolgen

AANBEVELINGEN

- De erkende instellingen voor schuldbemiddeling moeten de mogelijkheid krijgen om een "afkoelingsperiode" te installeren, gedurende dewelke de mogelijkheid van de schuldeisers tot verhaal op de inkomsten en goederen van de schuldenaar niet kan worden uitgeoefend, voor een periode van maximaal zes maanden, indien dit noodzakelijk is in het kader van de schuldhulpverlening.
- Dit kan door de mogelijkheid te voorzien een bericht van schuldbemiddeling op te nemen in het Centraal Bestand der Beslagberichten.
- Hier kunnen voorwaarden aan verbonden worden, in elk geval het verbod in om het onderpand voor de schuldeisers te verkleinen.

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling vervullen een belangrijke maatschappelijke rol. Daarom moeten ze over voldoende slagkracht beschikken om hun werk naar behoren te kunnen uitvoeren. Momenteel is echter enkel voorzien aan welke voorwaarden deze instellingen moeten voldoen om erkend te kunnen worden. Aan een tussenkomst van een erkende instelling is echter geen enkel wettelijk gevolg verbonden, in tegenstelling tot bv. de tussenkomst van de Ombudsdienst voor Telecommunicatie. Zo is er niet voorzien dat de schuldeisers met wie zij onderhandelen hun pogingen tot invordering gedurende een bepaalde periode moeten staken. Sommige schuldeisers/schuldinvorderaars negeren gewoon de tussenkomst van een erkende instelling voor schuldbemiddeling. En het kan nog erger: sommigen intensifiëren hun

pogingen tot invordering van zodra zij vernemen dat de schuldenaar geconfronteerd wordt met nog andere schuldeisers. De erkende instelling voor schuldbemiddeling, die in het minnelijk traject probeert te onderhandelen met verschillende schuldeisers om een oplossing te zoeken voor het globale schuldenprobleem, ziet zo geen andere oplossing meer dan het aanvragen van een collectieve schuldenregeling. Deze procedure heeft immers wel de verplichte schorsing van de uitvoeringsmaatregelen tot gevolg. Maar eigenlijk zou deze procedure voorbehouden moeten blijven voor de zwaarste situaties van schuldoverlast.

Zoals reeds in Nederland voorzien, moet ook in Vlaanderen de mogelijkheid van een “afkoelingsperiode” of “moratorium” ingevoerd worden, van bv. maximaal 6 maanden.

Wanneer een instelling erkend voor schuldbemiddeling een traject schuldhulpverlening in de vorm van (buitengerechtigde) schuldbemiddeling opstart, kan (maar moet niet) in dit voorstel de instelling erkend voor schuldbemiddeling dan een ‘bericht van schuldbemiddeling’ aanmaken en registreren in het Centraal Bestand der Beslagberichten (CBB), zodat in het bijzonder gerechtsdeurwaarders belast met gerechtelijke invordering hiervan kennis kunnen nemen waarna ze dan hun invorderingsactiviteiten om de betaling van een geldsom te bekomen tijdelijk moeten staken, in afwachting van een afbetaalvoorstel (indien de schuld gegrond bleek). Ten aanzien van schuldeisers die zelf invorderen en minnelijke invorderaars zou hetzelfde effect moeten bekomen worden na overhandigen van een uittreksel uit het CBB. Ook laat dit toe dat ‘onbekende’ schuldeisers zich aanmelden, wanneer de gerechtsdeurwaarder die deze schuldeiser inschakelde vaststelt in het CBB dat betrokken schuldenaar een traject schuldbemiddeling is aangegaan.

Indien dan tijdens deze “afkoelingsperiode” de hulpverlening toch wordt stopgezet, moet dit natuurlijk ook meteen in het CBB worden geregistreerd, en actief gemeld worden aan zij die geen toegang tot het CBB hebben zoals incassokantoren en schuldeisers die de invordering nog in eigen hand hadden. Om mogelijk misbruik te vermijden, kan hierbij bepaald worden dat dit bericht voor een schuldenaar slechts aangemaakt kan worden voor een 2^e, 3^e,... keer indien er periode van bv. 2 jaar is verstreken is sinds de geboden bescherming afliep.

6.2.3. Geef de erkende instellingen voor schuldbemiddeling de mogelijkheid om een ‘dwangakkoord’ door de rechter te laten opleggen

AANBEVELINGEN

- Instellingen erkend voor schuldbemiddeling (en andere minnelijke schuldbemiddelaars) moeten, indien nodig, in de mogelijkheid zijn via de rechtbank een ‘dwangakkoord’ op te leggen aan schuldeisers.
- Dit onder de voorwaarde dat het aanzuiveringsplan de volledige terugbetaling voorziet (in hoofdsom) van de totale schuldenlast en dit binnen een afbetalingsperiode van maximaal 5 jaar.

Om schuldbemiddeling effectiever te maken pleiten we ervoor, naast het bekomen van een afkoelingsperiode, dat de erkende instellingen voor schuldbemiddeling wettelijk in de mogelijkheid moeten zijn om een goed uitgewerkte afbetalingsregeling met de schuldeiser(s) af te dwingen in bepaalde gevallen en onder bepaalde voorwaarden.

Hierbij kan men inspiratie halen uit de regeling die geldt wanneer ondernemingen geconfronteerd worden met financiële moeilijkheden: in die gevallen is het ultieme sluitstuk het faillissement maar bestaat er daarnaast nog een wettelijke regeling die aangewend kan worden om een onderneming met (tijdelijke) financiële moeilijkheden terug op het goede spoor te krijgen (voorheen terug te vinden in de zgn. wet op

de continuïteit van de ondernemingen waarvan de bepalingen ondertussen zijn opgenomen in Boek XX van het Wetboek Economisch Recht): een minnelijk plan dat enkel wordt geregistreerd dan wel gehomologeerd of opgelegd door de rechter. Voor natuurlijke personen die geen onderneming zijn zou iets gelijkaardigs ook mogelijk moeten zijn in het kader van een traject schuldbemiddeling.

Evident dat hieraan voorwaarden worden gekoppeld: de aanvraag kan enkel gedaan worden door een erkende dienst voor schuldbemiddeling en door andere actoren die schuldbemiddeling mogen aanbieden, het plan voorziet in de volledige betaling van de schulden (in hoofdsom) die niet betwist worden binnen de 5 jaar en het plan poogt een oplossing te bieden voor de totale schuldenlast van betrokkene. Deze termijn van 5 jaar houdt rekening met de termijn voor gerechtelijke aanzuiveringsregeling bij collectieve schuldenregeling.

Praktisch maakt dit voorstel een onderscheid naargelang het plan de volledige betaling voorziet van al wat de schuldeiser eist (dat gegrondd is) en dus zowel de betaling voorziet van de hoofdsom als van de gevorderde kosten enerzijds en een plan dat enkel de volledige betaling voorziet van de hoofdsommen (die gegrondd zijn). In het eerste geval kan er gewerkt worden met een 'eenzijdig verzoekschrift' en 'automatische homologatie' of zelfs een loutere 'registratie' waarbij de rechter pas een oordeel moet vellen indien een schuldeiser verzet aantekent na kennisname van het gehomologeerd plan. Voor het tweede geval, een plan dat enkel de betaling van de hoofdsommen voorziet, zou dan eerder met een 'tegensprekelijk verzoekschrift' gewerkt kunnen worden waarbij de rechter maar effectief moet oordelen over de homologatie in de mate dan een schuldeiser verweer voert en geen verstek laat, of met een 'eenzijdig verzoekschrift' waarna de rechter enkel moet oordelen indien een schuldeiser na kennisgeving van het plan 'verzet' aantekent.

De uitvoerbaarheid van dergelijk plan wordt teniet gedaan indien de voorwaarden niet worden nageleefd, en er geen herziening is doorgevoerd waarbij de termijn van 5 jaar niet overschreden wordt te rekenen van de start van het oorspronkelijke eerste plan.

Ook in een 'overgang' naar een collectieve schuldenregeling moet worden voorzien, indien tijdens de uitvoering van het dwangakkoord dit nodig wordt gelet op nieuwe verslechterde financiële omstandigheden en geen herziening mogelijk is waarbij men binnen de oorspronkelijke voorziene termijn van 5 jaar blijft. Daarbij moet er voor het bepalen van de maximale termijn van die collectieve schuldenregeling dan rekening worden gehouden met duurtijd waarin het dwangakkoord wel effectief werd nageleefd.

Om misbruik te vermijden dient verder te worden bepaald dat een schuldenaar op deze mogelijkheid slechts voor een 2^e, 3^e, ... keer een beroep kan doen na het verstrijken van een termijn van bv. 2 jaar sinds de bescherming ophield van het vorige plan omdat het volledig uitgevoerd werd of nadat het plan zijn uitvoerbaarheid verloor omdat de voorwaarden niet werden nageleefd.

6.2.4. Betere bekendmaking van de verschillende vormen van schuldhulpverlening in alle fasen van het invorderen van een geldschuld

AANBEVELINGEN

- Elke herinnering, aanmaning, ... die volgt nadat een factuur of aflossing niet betaald werd, moet melding maken van:
 - de mogelijkheid om afbetaalplannen te bekomen die de schuldeiser of diens aangestelde invorderaar zelf aanbiedt;
 - de bestaande hulpverleningsvormen, wat voorwaarden en voordelen zijn, dat men gratis terecht kan bij een erkende instelling voor schuldbemiddeling (Vlaanderen: www.eerstehulpbijschulden.be).
- Dit zowel bij de minnelijke invordering, als vóór en bij elke fase van de gerechtelijke invordering (aanmaning met dreiging te vervolgen, dagvaarding, betekening-bevel, beslag, bepalen verkoopdag enz.).
- Artikel 519, §3 van het Gerechtelijk Wetboek m.b.t. de informatieplicht van gerechtsdeurwaarders wanneer zij in contact komen met onvermogene schuldenaren moet aangevuld worden met een verwijzing naar schuldbemiddeling (zoals bedoeld in art. 1.9. 55° WER) en collectieve schuldenregeling. Over beide moet duidelijke informatie worden verschaft.

Een veel voorkomend probleem voor instellingen erkend voor schuldbemiddeling is dat mensen met schuldbproblemen zeer lang wachten de stap naar de nodige hulpverlening te zetten. Personen die dan uiteindelijk aankloppen bij een erkende dienst voor schuldbemiddeling hebben dan al vaak een onoverkomelijk grote schuldenlast waar de invordering al in de gerechtelijk fase zit, waardoor op dat moment in veel gevallen een collectieve schuldenregeling de meest passende oplossing is omdat zonder (gedeeltelijke) kwijtschelding betrokkene anders een onmenswaardige lange periode (meer dan 7 jaar) in een schuldenproblematiek blijft hangen. In veel gevallen, zeker wanneer een groot deel van de schuldenlast bestaat uit (gerechtelijke) invorderingskosten, had dit voorkomen kunnen worden indien de persoon veel sneller de stap naar gepaste hulpverlening had gezet. Daarom is het belangrijk dat personen over goede informatie beschikken over de bestaande hulpverlening en waar ze die kunnen vinden, en dit al in het begin van een invorderingstraject.

Ook wat de schuldeiser zelf, of diens aangestelde invorderaar, aan mogelijke hulp aanbiedt moet vermeld worden zoals in het bijzonder de mogelijkheid om afbetaalplannen te krijgen.

6.2.5. Voer onderzoek naar de werking van erkende instellingen voor schuldbemiddeling en andere minnelijke schuldbemiddelaars gekoppeld aan een evaluatie van de wettelijke erkenningsvoorwaarden

AANBEVELINGEN

- Er moet meer onderzoek komen naar de werking van erkende instellingen voor schuldbemiddeling, en andere minnelijke schuldbemiddelaars, zowel wat interne werking als externe samenwerking betreft.
- Vervolgens moeten deze praktijken getoetst worden in het licht van relevante wetgeving zoals deze m.b.t. het verbod op schuldbemiddeling, het beroepsgeheim, GDPR-wetgeving en de erkenningsvoorwaarden voor

erkende instellingen voor schuldbemiddeling. Indien nodig moet regelgeving aangepast worden indien deze regelgeving 'verboden' goede praktijken in de weg staat die desalniettemin een kwaliteitsvol aanbod schuldbemiddeling inhouden. Omgekeerd moeten er bijkomende voorwaarden gesteld worden om goede praktijken te garanderen waar dit nu niet mogelijk is.

Meer en meer wordt verwacht van hulpverleningsinstanties zoals OCMW's en CAW's met een erkenning voor schuldbemiddeling dat men op het terrein 'intersectoraal' samenwerkt. Anderzijds geldt het verbod op schuldbemiddeling, voor diensten die geen erkenning schuldbemiddeling hebben, indien een kredietovereenkomst deel uitmaakt van de schuldenlast. Ook de toepassing van de GDPR en de regels m.b.t. het beroepsgeheim moeten gerespecteerd worden. Iedere instelling voor schuldbemiddeling ontwikkelt zijn eigen praktijken en samenwerkingsverbanden. Ook intern gaan de verschillende instellingen elk op hun eigen wijze om met deze dienstverlening.

Er is nood aan een overzicht van bestaande organisatie- en/of samenwerkingsvormen, intern en extern (binnen de sociale sector en tussen de sociale en juridische sector), en een analyse van de effectiviteit hiervan voor de doelgroep. Indien nodig moet het wettelijk kader verduidelijkt of aangepast worden zodat alle actoren weten waar ze aan toe zijn. Goede praktijken die niet inboeten op de kwaliteit van de schuldbemiddelingsactiviteiten zouden geen wettelijke hinderpalen mogen ondervinden.

Daarnaast dient in dit onderzoek te worden nagegaan hoe door de juridische beroepen schuldbemiddeling wordt aangeboden. Daar waar vroeger advocaten, notarissen of gerechtsdeurwaarders eerder 'sporadisch' schuldbemiddeling aan hun cliënten aanboden (bv. een advocaat nadat zijn cliënt veroordeeld werd tot het betalen van een geldsom aan de tegenpartij) is een trend de laatste jaren dat bepaalde juridische spelers actief hun aanbod 'schuldbemiddeling' promoten, als oplossing voor al iemands schulden. Een belangrijke vraag die zich hierbij stelt: moeten deze, gelet op deze nieuwe trend, ook niet aan bepaalde erkenningsvoorwaarden worden onderworpen? De juridische beroepen mogen schuldbemiddeling aanbieden 'in de uitoefening van hun beroep' zonder aan verder voorwaarden te moeten voldoen, terwijl de erkende instellingen voor schuldbemiddeling aan voorwaarden moeten voldoen (gespecialiseerde opleiding, beroep doen op een tandem jurist-maatschappelijk werker, registratieplicht, gratis dienstverlening, beperking aan te rekenen kosten t.a.v. de schuldenaar enz.). Ook hier stelt zich mogelijks een vraag naar interne organisatievormen: betekent de mogelijkheid om 'in de uitoefening van zijn beroep' aan schuldbemiddeling te mogen doen dat alle acties door die advocaat of gerechtsdeurwaarder 'ten persoonlijke titel' moeten worden uitgevoerd of mag deze hiervoor ook (deels) beroep doen op zijn medewerkers?

6.3. COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

De wet collectieve schuldenregeling werd de voorbije jaren verschillende keren gewijzigd, o.m. met als doelstelling om een voldoende leefgeld te garanderen voor de schuldenaar en diens gezin en om ervoor te zorgen dat de schuldenaar goed geïnformeerd is over de stand van zaken van de procedure. Er werden nieuwe regels inzake het minimale leefgeld ingevoerd en het principe van de verplichte opleiding voor advocaten-schuldbemiddelaars (en andere juridische beroepen) werd in de wet ingeschreven (dit laatste is nog uit te voeren).

De vraag is hoe de nieuwe regels inzake het minimale leefgeld op het terrein toegepast worden. De wettelijke voorschriften moeten naast nieuwe wetenschappelijke bevindingen worden gelegd, met name het onderzoek van het Centrum voor Budgetadvies en -onderzoek van de Thomas More Hogeschool (CEBUD)

naar de bedragen die men minimaal nodig heeft om menswaardig te leven. Ook moeten arbeidsrechtbanken er ambtshalve en daadwerkelijk op toezien dat de wettelijke grenzen gerespecteerd worden. Al te vaak stellen we nu vast de schuldenaars in collectieve schuldenregeling het moeten stellen met een leefgeld dat zelfs lager ligt dan het leefloon.

Een aantal juridische onzekerheden die tot op heden nog niet in de wet geregeld zijn, moeten uitgeklaard worden.

Daarom vragen we vanuit SAM opnieuw een bijsturing van de procedure van de collectieve schuldenregeling. Ook is het essentieel dat de arbeidsrechtbanken voldoende middelen ontvangen om het hoofd te bieden aan het aantal dossiers collectieve schuldenregeling en dat de arbeidsrechters de mogelijkheid krijgen om aangepaste opleidingen te volgen.

6.3.1. Minder moeilijkheden, herroepingen en betwistingen dankzij een leefgeld dat de menselijke waardigheid daadwerkelijk garandeert

AANBEVELINGEN

- De effecten van de nieuwe regels inzake het minimale leefgeld moeten bij alle relevante actoren bevestigd en geëvalueerd worden: Worden deze regels wel altijd toegepast? Wordt het leefgeld steeds geïndexeerd? Bemoedigen deze regels het bewerkstelligen van een minnelijke aanzuiveringsregeling? Wordt de menselijke waardigheid hierdoor beter gegarandeerd? Zijn er gevallen waarin deze minima eigenlijk nog te laag liggen? De Europese armoedegrens ligt hoger dan het leefloon. Hoe wordt de controletaak in hoede van de rechter in de praktijk opgenomen?
- Bij het begroten van het leefgeld kan ingevoerd worden dat de schuldbemiddelaar verplichtend de Cebud referentiebudgetten zal hanteren. Enkel mits bijzondere motivatie kan hiervan afgeweken worden, zowel naar boven als naar beneden. Het louter akkoord van de schuldenaar met een lager leefgeld volstaat niet als motivatie voor een afwijking. De rechter moet erop toezien dat de motivatie volstaat om de afwijking te rechtvaardigen.
- De Vlaamse overheid moet de nodige regelgeving uitvaardigen teneinde uitvoering te geven aan de verplichte opleiding voor advocaten-schuldbemiddelaars (en andere juridische beroepen), die naast de juridische ook de sociale aspecten van de schuldenproblematiek behandelt.
- De vrijwilligersvergoeding die personen in collectieve schuldenregeling ontvangen, moeten zij zelf blijven ontvangen; dit mag dus niet als betaling op de schuldbemiddelingsrekening toekomen. Bij het begroten van het leefgeld moet tevens abstractie gemaakt worden van deze vrijwilligersvergoeding vermits dit enkel de kosten van het vrijwilligerswerk dekt.

Op dit moment worden zowel schuldbemiddelaars als griffiemedewerkers en arbeidsrechters geconfronteerd met klachten over een te laag leefgeld. Voor de schuldenaar en zijn gezin is een te laag leefgeld een drama vermits hierdoor soms zelfs de meest essentiële menselijke behoeften (bv. schoolfacturen of andere noodzakelijke uitgaven voor de kinderen, ziekenhuisfacturen,...) niet gefinancierd kunnen worden.

Dit zorgt ook voor heel wat (subjectieve) discussies en betwistingen waarin heel wat energie geïnvesteerd moet worden. In heel wat gevallen leiden dergelijke discussies er bovendien toe dat de behandeling van de procedure vertraging oploopt, hetgeen ook voor de schuldeisers nadelig is vermits zij langer moeten wachten op afbetalingen. En soms leiden dergelijke discussies zelfs tot een dreigende of volledige mislukking van de procedure: opnieuw oplopende schulden die kunnen eindigen in een herroeping.

De wetgever heeft minimale leefgeldbedragen in het Gerechtelijk Wetboek opgenomen: ten minste de beslaggrenzen, en met de uitdrukkelijke schriftelijke instemming van de verzoeker of bij bijzonder gemotiveerde beslissing van de arbeidsrechtbank, mag dit leefgeld tijdelijk worden verminderd, maar moet het altijd hoger zijn dan het leefloon (Art. 1675/9, §4 Ger.W. en Art. 1675/12, §4 Ger.W.).

In art. 1675/17, §3 Ger.W. werd bovendien aan de rechter de opdracht toegewezen om erop toe te zien dat *“alle posten die onontbeerlijk zijn voor het behoud van de menselijke waardigheid worden ingeschreven in de minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling”* en dat het leefgeld wordt aangepast aan de gezondheidsindex.

Uit de praktijk blijkt echter dat deze minimum leefgeldbedragen niet altijd gerespecteerd worden. Bovendien volstaan deze minima niet altijd om alle noodzakelijke uitgaven van de schuldenaar en zijn gezin te financieren. Om alle noden in het leefgeld op te nemen, zou gewerkt moeten worden met concreet becijferde begrotingen van de gezinsuitgaven, maar dit blijkt niet altijd te gebeuren. Sommige schuldbemiddelaars hanteren de wettelijke minima standaard bij het begroten van het leefgeld en hanteren dus geen maatwerk. De controletaak die de rechter in dit verband zou moeten opnemen blijkt helaas niet echt opgenomen te worden. Bij gebreke aan objectieve maatstaven om een dergelijke controle uit te oefenen, is het voor rechters ook niet evident om deze delicate controletaak uit te oefenen.

Een oplossing zou erin kunnen bestaan om bij de begroting van het leefgeld gebruik te maken van de referentiebudgetten die Cebud ontwikkelde (zie www.menswaardiginkomen.be). Het betreft wetenschappelijk onderbouwde budgetten die rekening houden met de concrete gezinssituatie en -uitgaven en zo subjectieve discussies over hoeveel leefgeld vereist is, kunnen vermijden. Vermits het verplichtend opleggen van deze referentiebudgetten tot gevolg zou hebben dat de flexibiliteit die soms wenselijk is niet meer mogelijk is, zou dit eerder als richtlijn opgelegd kunnen worden met de mogelijkheid om hiervan af te wijken, zowel naar boven als naar beneden. Deze afwijking moet inhoudelijk gemotiveerd worden: een louter akkoord door de schuldenaar met een lager leefgeld volstaat niet als motivatie. Schuldenaars zouden zich immers met een lager leefgeld akkoord kunnen verklaren om er sneller uit te geraken, terwijl dat leefgeld echt niet volstaat om alle gezinsbehoeften te kunnen financieren. De rechter moet nakijken of deze afwijking voldoende gerechtvaardigd is.

In het kader van het begroten van het leefgeld, kan bijkomend ook opgemerkt worden dat personen in collectieve schuldenregeling soms vrijwilligerswerk uitoefenen. Hiervoor ontvangen zij soms een vrijwilligersvergoeding zoals voorzien in artikel 10 van de Vrijwilligerswet. Het betreft een kostenvergoeding die de terugbetaling van de voor het vrijwilligerswerk gemaakte kosten weerspiegelt. De vrijwilligerswet (en de bijhorende KB's en uitvoeringsbesluiten) voorziet dan ook dat mensen met een vervangingsinkomen (werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, leefloon, ...) een kostenvergoeding zoals bedoeld in artikel 10 van de vrijwilligerswet kunnen ontvangen, zonder dat dit een negatieve weerslag heeft op (de hoogte) van hun vervangingsinkomen. De huidige wet collectieve schuldenregeling bevat daarentegen geen vrijstelling voor deze vrijwilligersvergoeding zodat deze ook op de schuldbemiddelingsrekening gestort moet worden. Dit kan ertoe leiden dat personen in collectieve schuldenregeling, die zich net als alle andere personen soms op een positieve manier willen inzetten voor de samenleving via vrijwilligerswerk, ontmoedigd raken en het vrijwilligerswerk opgeven. Zoals het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk aangeeft, komt dit neer op een aantasting van het recht van iedereen om te “vrijwilligen”, zodat er wettelijk voorzien moet worden dat de vrijwilligersvergoeding vrijgesteld is en dus niet op de schuldbemiddelingsrekening gestort moet worden.

6.3.2. Vlotter verloop van de procedure collectieve schuldenregeling door de inzet van vertrouwenspersonen

- AANBEVELINGEN
- In de wet collectieve schuldenregeling moet de mogelijkheid ingevoerd worden om een vertrouwenspersoon te laten aanstellen, naar analogie met de Wet Meerderjarige Onbekwamen. De schuldenaar, de schuldbemiddelaar of de rechter (ambtshalve) kunnen dit verzoeken wanneer er zich moeilijkheden voordoen tijdens de loop van de procedure.
- Enkel de personen die aan schuldbemiddeling mogen doen en de medewerkers van erkende instellingen voor schuldbemiddeling, kunnen als vertrouwenspersoon aangesteld worden. Zij moeten hiervoor uiteraard hun toestemming verlenen.
- Naar analogie met hetgeen voorzien is in de Wet Meerderjarige Onbekwamen, heeft deze vertrouwenspersoon volgende opdrachten:
 - fysieke, psychische en sociale ondersteuning bieden aan de persoon in collectieve schuldenregeling;
 - informatie opvragen omtrent de schuldbemiddeling bij de schuldbemiddelaar en de griffie van de arbeidsrechtbank;
 - aanwezig zijn en gehoord worden bij vergaderingen met de schuldbemiddelaar en zittingen op de arbeidsrechtbank;
 - het vertolken van de mening van de persoon in collectieve schuldenregeling, zonder dat dit een vertegenwoordiging inhoudt;
 - de verbindingspersoon vormen tussen de persoon in collectieve schuldenregeling enerzijds en de arbeidsrechter, de schuldbemiddelaar en het (sociaal/familiaal) netwerk van de persoon in collectieve schuldenregeling anderzijds;
 - de arbeidsrechter informeren in geval van moeilijkheden, die niet in onderling overleg kunnen opgelost worden.

De schuldbemiddelaar in het kader van een procedure collectieve schuldenregeling is onafhankelijk en onpartijdig, en heeft tot taak om een aanzuiveringsregeling te bewerkstelligen en de opvolging hiervan te behartigen. Het betreft dus geen hulpverlener die de personen in collectieve schuldenregeling bijstaat.

Personen in collectieve schuldenregeling hebben in de praktijk echter nood aan diverse vormen van bijstand. In de praktijk ontvangen zij deze bijstand vaak van medewerkers van erkende instellingen voor schuldbemiddeling. De maatschappelijk werker van zo'n OCMW of CAW kan bijvoorbeeld als vertrouwenspersoon een bemiddelende rol opnemen tussen de schuldbemiddelaar en de schuldenaar of een brugfunctie vervullen. Door een goede kennis van de procedure collectieve schuldenregeling kan de maatschappelijk werker aan de schuldenaar de nodige informatie geven over het verloop en de stand van zaken van het dossier. De procedure collectieve schuldenregeling bevat trouwens verschillende rechten voor de schuldenaar, waarbij de hulp en de begeleiding van een maatschappelijk werker het verschil kan maken. Daarbij kan de maatschappelijk werker een beroep doen op een jurist voor de noodzakelijke juridische ondersteuning.

De maatschappelijk werker kan de schuldenaar ook begeleiden via budgetbeheer of budgetbegeleiding. De maatschappelijk werker kan de schuldenaar tevens begeleiden bij de naleving van de voorwaarden of begeleidingsmaatregelen die aan de aanzuiveringsregeling of de kwijtschelding van de schulden gekoppeld worden. Indien nodig en onder bepaalde voorwaarden kunnen maatschappelijk werkers tot slot zorgen voor het verlenen van financiële steun tijdens een collectieve schuldenregeling en helpen zij de schuldenaar bij het uitputten van de rechten in de sociale zekerheid en het toekennen van sociale voordelen.

Deze diverse vormen van begeleiding door een medewerker van een OCMW of CAW dragen in sterke mate bij tot een vlotter en succesvoller verloop van procedures collectieve schuldenregeling. Hun werk verlicht zowel de belasting van de schuldbemiddelaar als die van de arbeidsrechter en de arbeidsgriffie, en vermijdt ook voortijdige herroepingen door een gebrekkige verstandhouding tussen de schuldenaar en de schuldbemiddelaar.

Niettemin heeft de medewerker van een OCMW of CAW geen enkel statuut in de wet collectieve schuldenregeling. De samenwerking tussen maatschappelijk werkers en de schuldbemiddelaar is dan ook afhankelijk van de goodwill van de schuldbemiddelaar. Sommige schuldbemiddelaars werken vlot samen met de maatschappelijk werker van het OCMW of CAW. Andere schuldbemiddelaars weigeren echter elke samenwerking en weigeren bv. om de maatschappelijk werker van OCMW of CAW aanwezig te laten zijn bij het eerste gesprek. En als er problemen rijzen omtrent het leefgeld, krijgt de maatschappelijk werker de schuldbemiddelaar soms moeilijk te spreken.

De mogelijkheid om beroep te doen op een vertrouwenspersoon zou dan ook in de wetgeving ingeschreven moeten worden, naar analogie met hetgeen voorzien is in de wetgeving inzake meerderjarige onbekwamen. De schuldenaar, de schuldbemiddelaar of de rechter (ambtshalve) kunnen hierom verzoeken. Essentieel is dat deze vertrouwenspersoon enkel bijstand verleent en de persoon in collectieve schuldenregeling dus niet vertegenwoordigt. Wel heeft deze de mogelijkheid tot opvragen van informatie van de schuldbemiddelaar, het aanwezig zijn bij vergaderingen en zittingen,...

Vermits de bijstand in het kader van een procedure collectieve schuldenregeling een gedegen kennis van de relevante wetgevingen vereist, moet voorzien worden dat enkel de personen die wettelijk aan schuldbemiddeling mogen doen en de medewerkers van erkende instellingen voor schuldbemiddeling (in Vlaanderen: OCMW's en CAW's) als vertrouwenspersoon aangesteld kunnen worden. Zij moeten hiervoor uiteraard hun toestemming verlenen.

6.3.3. Rechtszekerheid over het lot van vergeten en nieuwe schulden

- AANBEVELINGEN
- In de wet moet verduidelijkt worden dat vergeten schulden via een aanpassing van de aanzuiveringsregeling opgevangen kunnen worden. Enkel die vergeten schuldeiser wordt aangeschreven en niet opnieuw alle schuldeisers. Er moet aan deze vergeten schuldeiser voorgesteld worden om op gelijke voet als de andere schuldeisers mee te delen in de afbetalingen, indien er ruimte voor is in het budget. Deze vergeten schuldeiser krijgt ook een bezwaarrecht, dat enkel mits bijzondere motivatie uitgeoefend kan worden.
- In de wet moet een indeling van nieuwe schulden ingeschreven worden:

1. Boedelschulden: schulden die kaderen binnen het normaal vermogensbeheer en schulden die met toestemming van de rechter werden aangegaan. Deze schulden mogen prioritair betaald worden, buiten de aanzuiveringsregeling om.
2. Schulden die buiten het normaal vermogensbeheer vallen en zonder toestemming van de rechter werden aangegaan, zijn niet tegenstelbaar aan de boedel en mogen niet betaald worden tijdens de duur van de procedure.
3. Schulden die ontstaan uit rechtsfeiten tijdens de uitvoering van de procedure: schulden uit een delictuele of quasi-delictuele vordering, schulden uit een onverschuldigde betaling of uit een vermogensvermeerdering zonder oorzaak: schuldeisers worden toegelaten tot de schuldenregeling en delen vanaf dat ogenblik mee, zonder dat vroegere uitkeringen aangetast kunnen worden. Dit kan leiden tot een herziening van de aanzuiveringsregeling. In dat geval moet deze door de rechter worden goedgekeurd en de nieuwe schuldeiser kan zijn eventuele bezwaren mits bijzondere motivatie laten gelden.

Een belangrijke doelstelling van de wet collectieve schuldenregeling, bestaat erin dat de schulden zoveel als mogelijk afbetaald worden. Om deze reden moet de schuldbemiddelaar een aanzuiveringsregeling opmaken waarin alle schulden van de persoon in collectieve schuldenregeling opgenomen worden. Deze schuldeisers moeten in principe gelijk behandeld worden, waardoor de aanzuiveringsregeling in de praktijk meestal een proportionele verdeling van de voor de schuldeisers bestemde gelden voorziet.

De wet collectieve schuldenregeling voorziet hiernaast dat personen in collectieve schuldenregeling geen nieuwe schulden meer mogen maken. Met hun leefgeld mogen zij uiteraard wel de uitgaven doen die nodig zijn om menswaardig te leven, maar nieuwe schulden opbouwen mag niet. Indien zij toch een grote uitgave willen doen, is hiervoor toestemming van de rechter vereist. De doelstelling van dit verbod is duidelijk: teneinde op het einde van de procedure schuldenvrij te kunnen herstarten, moeten alle beschikbare gelden naar de afbouw van de opgebouwde schulden gaan en mag ondertussen geen nieuwe schuldenput gegraven worden.

In de praktijk blijkt echter dat personen in collectieve schuldenregeling soms vergeten melding te maken van een schuldeiser (“vergeten schuldeiser”) of dat zij toch nog (onbewust) een nieuwe schuld maken (bv. een boete wegens een verkeersovertreding, of een levensnoodzakelijke uitgave die gemaakt wordt wegens te weinig leefgeld).

De huidige wet bepaalt niet hoe met deze vergeten en nieuwe schulden omgegaan moet worden, waardoor in de praktijk verschillende werkwijzen gehanteerd worden. In het kader van de rechtszekerheid, moet wettelijk bepaald worden hoe met deze vergeten en nieuwe schulden omgegaan moet worden.

Inzake de vergeten schulden moet in de wet voorzien worden dat deze via een aanpassing van de aanzuiveringsregeling opgevangen kunnen worden. Dit houdt in dat enkel die vergeten schuldeiser aangeschreven wordt en dus niet opnieuw alle schuldeisers. Deze vergeten schuldeiser krijgt dan natuurlijk ook bezwaarsrecht, dat enkel mits bijzondere motivatie uitgeoefend kan worden.

Inzake de nieuwe schulden moet onderstaande opdeling van prof. E. Dirix in de wet ingeschreven worden:

1. Boedelschulden, dit zijn de schulden die kaderen binnen het normaal vermogensbeheer en ook de schulden die met toestemming van de rechter werden aangegaan. Deze schulden mogen prioritair betaald worden, buiten de aanzuiveringsregeling om.
2. Schulden die buiten het normaal vermogensbeheer vallen en zonder toestemming van de rechter werden aangegaan. Deze schulden zijn niet tegenstelbaar aan de boedel en mogen bijgevolg niet betaald worden tijdens de duur van de procedure.
3. Schulden die ontstaan uit rechtsfeiten die plaatsvinden tijdens de uitvoering van de procedure. Het betreft schulden die ontstaan uit een delictuele of quasi-delictuele vordering, schulden die ontstaan uit een onverschuldigde betaling of uit een vermogensvermeerdering zonder oorzaak. Schuldeisers van dergelijke schulden worden toegelaten tot de schuldenregeling en delen vanaf dat ogenblik mee, zonder dat vroegere uitkeringen aangetast kunnen worden. Dit kan leiden tot een herziening van de aanzuiveringsregeling. In geval het een herziening van een minnelijke aanzuiveringsregeling betreft, moet deze door de rechter gebeuren en de nieuwe schuldeiser kan zijn eventuele bezwaren mits bijzondere motivatie laten gelden.

6.3.4. Naar een daadwerkelijke propere lei

AANBEVELINGEN

- De uitzonderingen die recentelijk ingevoerd werden op de kwijtscheldbaarheid, vooral de strafrechtelijke boetes en de verbeurdverklaringen, moeten opnieuw geschrapt worden.
- Heropen minstens de mogelijkheid dat alle schuldeisers akkoord gaan met een kwijtschelding.

Eén van de belangrijkste doelstellingen van de procedure collectieve schuldenregeling, is een propere lei verschaffen aan de (voormalige) schuldenaar.

Nochtans bevat art. 1675/13, §3 Ger.W. een aantal schulden die niet kwijtgescholden kunnen worden door de rechter: alimentatieschulden, restschulden na faillissement en de schulden die een schadevergoeding inhouden, toegestaan voor het herstel van een lichamelijke schade veroorzaakt door een misdrijf. Recentelijk werden er nieuwe niet-kwijtscheldbare schulden ingevoerd: de reeds vervallen onderhoudsschulden, de onderhoudsschulden die de DAVO invordert (art. 7 van de Wet van 12 mei 2014 “houdende wijziging van de wet van 21 februari 2003 tot oprichting van een Dienst voor alimentatievorderingen bij de FOD Financiën en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, met het oog op een effectieve invordering van onderhoudsschulden”) en de penale boetes (art. 464/1, § 8, lid 5 Sv., ingevoerd door de Wet van 11 februari 2014 “houdende diverse maatregelen ter verbetering van de invordering van de vermogensstraffen en de gerechtskosten in strafzaken (I)”).

In de praktijk holt dit de “fresh start” helemaal uit, temeer daar de niet-kwijtscheldbaarheid van strafrechtelijke boetes ook geldt in de minnelijke fase. De motivatie voor de invoering van nieuwe vormen van niet-kwijtscheldbaarheid overtuigt geenszins: veelal is dit uit loutere begrotingsdoeleinden ingegeven. Deze finaliteit zou echter niet mogen opwegen tegen de oorspronkelijke finaliteit van de wetgeving: aan eenieder die de procedure collectieve schuldenregeling succesvol doorlopen heeft een propere lei en een economische re-integratie garanderen. Inzake de genoegdoening aan de burgerlijke partij, kan ook gewezen worden op het feit dat er sowieso een jarenlange afbetalingsinspanning moet gebeuren binnen een procedure CSR. Dit totaal ontmoedigen brengt met zich mee dat de burgerlijke partij mogelijks minder of

zelfs niets zou ontvangen doordat de schuldenaar geen enkele motivatie meer heeft om ooit nog economisch actief te zijn. En dit wil de procedure CSR net vermijden.

Inzake de restschulden uit een faillissement komt de kwijtschelding trouwens niet neer op het “overrulen” van een vorige beslissing die reeds door de rechtbank van koophandel genomen zou zijn: de procedure CSR stelt immers andere toelaatbaarheidscriteria voorop dan de Faillissementswet en vereist bovendien een loyale medewerking gedurende een lange periode waarin men inspanningen moet leveren om zoveel mogelijk af te betalen. Bijkomende moeilijkheid is de beperking van het initiatiefrecht om verschoonbaarheid te vragen. De (gewezen) partner kan dit niet langer vragen, enkel de gefailleerde zelf en de curator kunnen dit vragen, binnen de zeer korte termijn van drie maanden na het faillissement. Een hele groep mensen heeft dus niet de kans om deze aanvraag in te stellen.

We vragen dus het terugdraaien van de laatste wetswijzigingen die de niet kwijtscheldbaarheid van deze belangrijke soorten schulden hebben ingevoerd.

Indien de schuldenaar specifiek een procedure CSR zouden willen opstarten om bv. alimentatieschuldeisers te ontlopen, kan dit in elk geval pro-actief gesanctioneerd worden door betrokkene niet toelaatbaar te verklaren. Het Hof van Cassatie besliste immers reeds dat de schuldeisers ontlopen tot de niet-toelaatbaarheid kan leiden.

Sowieso is het ook voor al deze schulden steeds de bedoeling dat deze, in de mate van het mogelijke, afbetaald worden.

6.3.5. Een duidelijkere afbakening van de taken van de schuldbemiddelaar

AANBEVELINGEN

- Naar analogie met hetgeen voorzien is in art. 65 Faillissementswet, moet ook voor schuldbemiddelaars in het kader van een procedure collectieve schuldenregeling de verplichting ingevoerd worden om de aangegeven schuldvorderingen te verifiëren in tegenwoordigheid of althans na behoorlijke oproeping van de persoon in collectieve schuldenregeling. Deze verificatie moet plaatsvinden met het oog op de gelijke behandeling van de schuldeisers, en ook om een eventueel bedrieglijk onvermogen te detecteren.
- De opportuniteit van de begeleidingsmaatregelen in geval van totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling moet vanuit proceseconomisch oogpunt onderzocht worden, rekening houdende met het feit dat een totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling sowieso enkel toegekend kan worden aan personen wier financiële toestand in principe niet meer zal verbeteren (invaliden, gepensioneerden).

In het kader van de gelijke behandeling van de schuldeisers, is het essentieel dat de schuldbemiddelaar een minimale controle van de aangegeven schuldvorderingen uitvoert.

In de praktijk wordt deze rol verschillend ingevuld naargelang de schuldbemiddelaar die het dossier behandelt. Sommige schuldbemiddelaars controleren de wettelijkheid en gegrondheid van de schuldvorderingen grondig, terwijl andere schuldbemiddelaars geen enkele verificatie uitvoeren en de aangiften klakkeloos overnemen. Nochtans vinden er soms vergissingen of zelfs misbruiken plaats. Schuldeisers plaatsen soms

alles bv. onder de post “hoofdsom”. Indien dit niet rechtgezet wordt, wordt de gelijkheid der schuldeisers doorbroken.

De wet moet dus verduidelijkt worden inzake de rol van de schuldbemiddelaar bij het controleren van de aangiften van schuldvordering. Concreet moet voorzien worden dat de schuldbemiddelaar verplicht is volgende zaken te controleren: de stavingsstukken, de opgegeven bedragen en de verjaring. De schuldbemiddelaar mag echter zelf geen betwistingen voeren.

Inspiratie hiervoor zou gezocht kunnen worden in art. 65 Failissementswet, dat deze rol gedetailleerder omschrijft: *“De verificatie van de schuldvorderingen wordt door de curators verricht in tegenwoordigheid of althans na behoorlijke oproeping van de gefailleerde. De titels van de schuldvorderingen worden goetst aan de boeken en bescheiden van de gefailleerde”*.

Een andere vraag die verduidelijkt moet worden, betreft het mandaat van de schuldbemiddelaar nadat een totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling werd uitgesproken. Het is momenteel onduidelijk wanneer het mandaat van de schuldbemiddelaar in dit soort gevallen beëindigd wordt: is dit wanneer de totale kwijtschelding wordt uitgesproken, wanneer de begeleidingsmaatregelen verstreken zijn of pas na het verstrijken van de periode waarbinnen “tot beter fortuin” gekomen kan worden? In de praktijk blijven sommige schuldbemiddelaars na de totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling de begeleidingsmaatregelen opvolgen, maken zij hiervan een jaarverslag op en ontvangen zij hiervoor de overeenstemmende vergoeding. In andere gevallen neemt de schuldbemiddelaar slechts een beperkte of zelfs geen taak meer op na het uitspreken van de totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling.

Vanuit proceseconomisch oogpunt kan overigens de vraag gesteld worden of het wel zinvol is om een (duur) systeem van (opvolging van) begeleidingsmaatregelen in stand te houden, rekening houdende met het feit dat een totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling sowieso enkel toegekend kan worden aan personen wier financiële toestand in principe niet meer zal verbeteren (invaliden, gepensioneerden). Om deze reden is het noodzakelijk dat de opportuniteit van de begeleidingsmaatregelen in geval van totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling onderzocht wordt.

6.3.6. Een efficiënte beëindiging van de procedure

AANBEVELINGEN

- In de wet moet ingeschreven worden dat de schuldbemiddelaar, bij het correct beëindigen van de procedure CSR, alle partijen moet aanschrijven met de melding dat de regeling correct werd uitgevoerd. Bij gebreke aan bezwaren/reacties binnen 15 kalenderdagen, moet hij het dossier dan voorleggen aan de arbeidsrechter. In de wet moet tevens ingeschreven worden dat deze brieven door de schuldbemiddelaar verzonden moeten worden binnen de maand nadat de regeling werd uitgevoerd.
- In de wet moet ingeschreven worden dat de arbeidsrechtbank verplicht is om een eindbeschikking op te maken en deze op te sturen naar de partijen die de beschikking van toelaatbaarheid ontvingen en ook naar de schuldeisers/schuldenaars die desgevallend in de loop van de procedure opgedoken zijn. De Centrale voor Kredieten aan Particulieren moet deze werkelijke einddatum opnemen, het is bijgevolg aangewezen om deze eindbeschikking ook aan deze Centrale te bezorgen.

- De wet dient aangevuld te worden met de melding dat de gelden op de rubriekrekening bij voortijdige beëindiging van de procedure pondspondsgewijs verdeeld moeten worden (rekening houdende met het bedrag van de tijdig ingediende schuldvorderingen). Voor de prestaties die de schuldbemiddelaar in dit verband levert, moet het K.B. van 18 december 1998 “houdende vaststelling van de regels en barema's tot bepaling van het ereloon, de emolumenten en de kosten van de schuldbemiddelaar” in een specifieke vergoeding voorzien.

Schuldeisers weten nu niet (altijd) wanneer de procedure CSR beëindigd werd vermits de wet niet voorziet dat zij hierover verwittigd moeten worden. Nochtans is het voor schuldeisers belangrijk om hier expliciet over geïnformeerd te worden, onder meer om de schuldvordering boekhoudkundig volledig te kunnen afboeken.

De huidige wet bevat ook geen bepalingen over het beëindigen van de procedure collectieve schuldenregeling. Zowel voor de schuldenaar als voor de schuldeisers is het nochtans belangrijk dat de procedure CSR op een efficiënte manier wordt afgewikkeld, meer bepaald door alle partijen hierover te informeren met de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen (dit gebeurt nu reeds in bepaalde arrondissementen). Voor de schuldenaar is dit belangrijk want die heeft dan rechtszekerheid over de snelle afwikkeling van de beëindiging van het dossier en over het vermijden van eventuele betwistingen met schuldeisers achteraf. Voor de schuldeisers is het belangrijk dat zij een duidelijk signaal krijgen omtrent het feit dat zij geen betalingen meer mogen verwachten en dat de eventueel voorziene kwijtscheldingen verworven zijn. Indien zij hierover verwittigd worden, kunnen zij de uitbetalingen nakijken en op een proceseconomische manier (via een brief of e-mail) hun bezwaren kenbaar maken. Nu moeten zij hun bezwaren daarentegen via een beroep tegen de eindbeschikking kenbaar maken, hetgeen een nodeloze belasting van de beroepsinstanties inhoudt alsook nodeloze kosten met zich meebrengt.

Ook bepaalt de wet niet op welke wijze de gelden op de rubriekrekening bij voortijdige beëindiging van de procedure verdeeld moeten worden. De Wet van 14 januari 2013 heeft in dit verband in art. 1675/15 Ger.W. een § 2/1 ingevoegd: “§ 2/1. In geval van herroeping overeenkomstig § 1, of in het geval dat de collectieve schuldenregeling wordt beëindigd overeenkomstig § 1/1, beslist de rechter gelijktijdig over de verdeling en de bestemming van de bedragen die beschikbaar zijn op de bemiddelingsrekening”. Deze bepaling geeft aan de rechter echter geen houvast over de wijze van verdeling. Dit leidt in de praktijk soms tot discussies: een concrete betwisting leidde zelfs tot een cassatiearrest hieromtrent. Het Hof van Cassatie besliste nl., bij gebreke aan expliciete wettelijke bepalingen omtrent de wijze van verdeling, dat er evenredig verdeeld moet worden rekening houdende met de voorrechten (Cass. 05/01/2015). Bij het wettelijk inschrijven van een wettelijke wijze van verdeling, lijkt het echter aangewezen om het principe van gelijke behandeling van de schuldeisers consequent door te trekken door een pondspondsgewijze verdeling te verplichten. Dit zal vermijden dat hierover nog discussies gevoerd worden en tegelijkertijd garanderen dat alle schuldeisers, bij gebreke aan tegeldemaking van goederen, gelijk behandeld worden.

6.3.7. Een correcte en gelijke vergoeding van elke schuldbemiddelaar

AANBEVELINGEN

- Het K.B. van 18 december 1998 “houdende vaststelling van de regels en barema's tot bepaling van het ereloon, de emolumenten en de kosten van de schuldbemiddelaar” moet op volgende punten verduidelijkt worden:
 - Inzake de bijkomende vergoeding vanaf de zesde “schuldeiser” die een aangifte van schuldvordering indient, moet verduidelijkt worden dat het een vergoeding per aangifte (en dus niet per schuldeiser) betreft.
 - Inzake de vergoeding voor “elke handeling verbonden aan een betaling ten gunste van de verzoeker” (art. 2 van het K.B.), moet verduidelijkt worden dat dit geldt per uitgaande betaling, met maximum 50 per jaar en zonder dat de betalingen aan schuldeisers meetellen.
 - Inzake de eenmalige vergoeding voor telefoon, elektronische berichtgeving en fotokopies (art. 4 van het K.B.) moet verduidelijkt worden dat dit per jaar geldt (en dus niet voor de gehele procedure).
- Het K.B. moet bovendien als volgt aangevuld worden:
 - Voor elke aanwezigheid op een openbare verkoop van een onroerend goed of in het kader van een verkoop uit de hand, ook al is dit niet verplicht, moet de vergoeding voorzien worden die geldt voor de aanwezigheid op zitting (cfr. art. 3 van het K.B.).
 - Voor de prestaties die de schuldbemiddelaar levert in het kader van de verdeling van de gelden op de rubriekrekening, moet dit K.B. in een specifieke vergoeding voorzien.
 - Voor de opvolging van een totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling moet de schuldbemiddelaar vergoed worden overeenkomstig gelijkwaardige andere taken die nu reeds vergoed worden (cfr. art. 2 van het K.B.). Maar tegelijk moet de opportuniteit van het opleggen van begeleidingsmaatregelen in geval van totale kwijtschelding zonder aanzuiveringsregeling vanuit proceseconomisch oogpunt onderzocht worden.

Een aantal vergoedingsposten die het K.B. van 18 december 1998 “houdende vaststelling van de regels en barema's tot bepaling van het ereloon, de emolumenten en de kosten van de schuldbemiddelaar” voorziet, wordt in de praktijk uiteenlopend geïnterpreteerd en toegepast. Dit zorgt ervoor dat de schuldbemiddelaar verschillend vergoed wordt naargelang het arrondissement.

Een aantal taken die de schuldbemiddelaar (soms) opneemt, worden niet vergoed. Deze lacunes moeten weggewerkt worden.

6.3.8. Voldoende investeringen in de (administratieve) afhandeling van de procedure collectieve schuldenregeling

AANBEVELINGEN

- Het toevertrouwen van het beheer van dossiers collectieve schuldenregeling aan de balieverenigingen, die een elektronisch platform opzetten en beheren, mag de toegang tot de arbeidsrechtbank niet belemmeren. Enkel administratieve taken mogen uitbesteed worden, het moet duidelijk zijn dat de persoon in collectieve schuldenregeling voor inhoudelijke vragen of klachten nog steeds bij de arbeidsrechtbank of arbeidsgriffie terecht kan.

Voor de behandeling van dossiers collectieve schuldenregeling dient er geïnvesteerd te worden in voldoende personeel bij de arbeidsrechtbanken (ook ondersteunend personeel) en in een aanbod aan niet-juridische opleidingen voor de arbeidsrechtters.

Voor de behandeling van dossiers collectieve schuldenregeling dient er geïnvesteerd te worden in voldoende personeel, ook ondersteunend personeel. In de praktijk merken we dat de griffies overbelast zijn, waardoor de behandeling van dossiers CSR (sterke) vertragingen oplopen en de wettelijke termijnen soms overschreden worden.

In het justitieplan van de minister van Justitie d.d. 18 maart 2015 staat in dit verband te lezen dat het beheer van dossiers collectieve schuldenregeling via een elektronisch platform, eigen aan de collectieve schuldenregeling kan verlopen. De minister wil aan de balieverenigingen de opdracht geven om dit platform op te zetten en te beheren. Door deze aanpak zal volgens de minister de werklust in de griffies van de arbeidsrechtbank dalen, omdat ze niet meer als secretariaat voor het beheer van deze dossiers zullen functioneren.

6.3.9. Een duidelijk zicht op de profielen van personen in collectieve schuldenregeling

AANBEVELING

- Naar analogie met de registratieverplichting die geldt voor erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen, moet ook voor schuldbemiddelaars in collectieve schuldenregeling een registratieverplichting ingevoerd worden die toelaat zicht te krijgen op de aantallen en het profiel van de personen toegelaten tot de procedure van de collectieve schuldenregeling, en de soorten schulden. De verwerking hiervan moet het mogelijk maken om preventiemaatregelen te treffen.

Vanuit preventief oogpunt is het noodzakelijk dat er meer zicht komt op de profielen van de personen in collectieve schuldenregeling. Hierover worden vaak uitspraken gedaan zonder dat er hierover profielgegevens beschikbaar zijn, terwijl dit wel het geval is voor personen in schuldbemiddeling bij erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen. Een gelijkaardige registratieverplichting zou ook ingevoerd kunnen worden voor dossiers collectieve schuldenregeling.

6.3.10. Fundamenteel debat voeren over de huidige procedure collectieve schuldenregeling

AANBEVELINGEN

- De procedure collectieve schuldenregeling moet grondig en op wetenschappelijke basis geëvalueerd worden in samenspraak met alle betrokken actoren (arbeidsrechtbank, erkende instellingen voor schuldbemiddeling, de juridische beroepen, verbruikersverenigingen enz.) in het licht van de destijds vooropgestelde doeleinden van deze procedure.
- Indien hieruit blijkt dat een radicale hervorming zich opdiend, moet daar consequent politiek naar gehandeld worden.

De collectieve schuldenregeling bestaat in haar huidige vorm al 20 jaar, weliswaar her en der doorheen de jaren aangepast en bijgestuurd. Er is nood aan een grondige doorlichting van deze procedure, of ze de beoogde effecten effectief realiseert in de samenleving, of ze de rechten van de betrokken actoren evenwichtig garandeert enz. Hierbij moet ook gekeken worden naar andere Europese modellen m.b.t. insolventie van natuurlijke personen die geen onderneming zijn, binnen Europa maar ook daarbuiten. Zo bestaat er bv. in Nederland ook zoiets als een collectieve schuldenregeling maar deze duurt maximum 3 jaar. En in de Verenigde Staten van Amerika is er zoiets als een ‘persoonlijke faillissement’ waardoor men a.h.w. de rechtbank binnenstapt met een vraag tot kwijtschelding en men dezelfde dag nog de rechtbank buiten gaat zonder nog schulden te hebben (wanneer men onvermogend is). Op wetenschappelijke basis moet deze evaluatie gemaakt worden en nadien moet, op basis van die bevindingen, desnoods de huidige regeling radicaal hervormd worden. Hierbij dienen alle betrokken actoren een stem in het debat te krijgen, en moet ook de verhouding met de (buitengerechtelijke) schuldbemiddeling in acht worden genomen.

7 – Meten is weten

7.1. BELEIDSSIGNALLEN UIT DE REGISTRATIE VAN DE ERKENDE INSTELLINGEN VOOR SCHULDBEMIDDELING

Bovenstaande aanbevelingen komen vanuit de vele signalen en verzoeken om ondersteuning vanuit de erkende instellingen voor schuldbemiddeling aan het team schulden van SAM. Als we de cijfers van de registratie van al die 60.000 dossiers in die 321 instellingen daarnaast leggen, zien we dat die signalen bevestigd worden. Verwijzend naar onze rapporten basisregistratie en uitgebreide registratie voor meer details, willen we u hier toch reeds de belangrijkste conclusies meedelen.

7.1.1. Soorten schulden en oorzaken van schulden

De drie vaakst voorkomende **schuldsorten** bij opstart van het dossier zijn in 2018 de volgende:

1. Nutsvoorzieningen (57,49%);
2. Gezondheidsschulden (48,27%);
3. Telecomschulden (41,49%);

De top 10 van die lijst wordt als volgt vervolledigd:

1. Fiscale schulden (41,36%)
2. Huurschulden (37,64%)
3. Strafrechtelijke boetes (31,50%)
4. OCMW - schulden (31,24%);
5. Kredietschulden: leningen op afbetaling (28,94%).
6. Kredietschulden: kredietopening (22,79%)
7. Andere schulden (17,16%)

Schulden ten gevolge van nutsvoorzieningen komt het meest voor: in 2018 neemt de kans op aanwezigheid in een dossier zelfs toe tot bijna 60%. Zij worden gevolgd door gezondheidszorgschulden (in bijna de helft van het aantal dossiers) en telecomschulden.

De top drie van **schuldoorzaken**, waarvan de eerste twee in ongeveer 30% van de geregistreerde dossiers voorkomen, is als volgt:

1. Ziekte van de cliënt wordt in bijna één derde van het aantal dossiers opgegeven als schuldoorzaak;
2. Een te laag inkomen als schuldoorzaak komt op de tweede plaats met ongeveer 30% kans om te worden aangetroffen in een dossier;
3. Andere vormen van psychosociale problemen worden in bijna één kwart weerhouden als schuldoorzaak.

Die worden op de voet gevolgd door jobverlies van de aanvrager en opstapeling van nalatigheidsinteressen, die beide in ongeveer één kwart van de registraties voorkomen.

7.1.2. Beleidssignalen over de schuldenproblematiek

Bij de basisregistratie van 2017 werden de erkende instellingen bevroegd naar wat zij als beleidssignalen geven. In volgorde gaven zij aan:

Beleidssignalen	Frequentie (%)
Betaalbare huisvesting	114 (19,05%)
Strenger gereguleerde wetgeving	86 (14,38%)
Betaalbare energiekost	80 (13,38%)
Gerichte zorg naar cliënteel	64 (10,70%)
Preventie	62 (10,37%)
Verhoging inkomsten	59 (9,87%)
Meer personeel (middelen)	30 (5,02%)
Afbetalingsstrategie	27 (4,52%)
Regulering sector invordering van schulden	27 (4,52%)
Projectmatig werken	25 (4,18%)
Meer sociale woningen	24 (4,01%)

De sector werpt massaal betaalbare huisvesting en energie als beleidssignaal op. Ook een kwaliteitsvol woonbeleid en een goed beleid rond toekenning van huursubsidies worden hoog in het vaandel gedragen.

Vooraf vervangingsinkomsten worden te laag bevonden en beperken de ruimte om schulden af te betalen op drastische wijze.

Met regulering van de sector die schulden invordert wordt vooral het meer humane invorderingsbeleid bedoeld. Ook dienen realistische invorderingsscenario's te worden ingebouwd. Uitvoeringskosten moeten worden verlaagd en gelimiteerd in tijd en grootte. Afbetaalplannen dienen menselijk en haalbaar te zijn. Rigide invorderingspolitiek is niet aan de orde. De nodige onderhandelingsruimte dient behouden te blijven.

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling melden in belangrijke mate het bestaan van (agressieve) verkooppraktijken en de rol die reclame hierbij kan innemen. Ook dient de toegang tot betaalkaarten te worden beperkt, dienen kredieten moeilijker toegankelijk te zijn, dataverbruik met bijhorende kosten moet worden beperkt.

De tabel hierboven wordt nog vervolledigd met onderstaande lijst van opgegeven antwoorden die vrij regelmatig voorkomen:

- Wegwerken van de wachtlijsten voor sociale woningen maar ook wachtlijsten bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling;
- Inperken van (aanzienlijke) medische kosten en schoolkosten;
- Een meer doorgedreven samenwerking tussen externe schuldbemiddelaars en erkende instellingen voor schuldbemiddeling maar ook toezicht houden op die externe schuldbemiddelaars; Sommige erkende instellingen voor schuldbemiddeling halen zelfs het principe van tandemwerking met externe schuldbemiddelaars aan of suggereren verplichte richtlijnen met het oog op goede samenwerking;
- Het continu werken aan een visie voor een meer effectieve aanpak van schulden en dit afstemmen en integreren met andere vormen van hulpverlening. Bijkomend kan die integratie drempelverlagend werken; Als voorbeelden worden outreachend werken en het activeren van cliënten aangehaald. Af en toe wordt verplichte hulpverlening (o.m. budgetbeheer) opgeworpen;

- Een structurele financiering van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling met voldoende personeelsinzet met doel om de problematiek van het cliënteel in zijn geheel aan te kunnen pakken;
- Meer financiële educatie in scholen en budgetvaardigheden opnemen in de eindtermen;
- Meer aandacht voor risicogroepen (o.a. alleenstaanden met of zonder kinderlast mensen met psychische problemen). De financiële geletterdheid verhogen;
- Hervorming van de procedure collectieve schuldenregeling. Die wordt veelal gebruikt als gebruikt als rustpauze in plaats van als echte oplossing. Door de vele herroepingen en schulden die worden gemaakt tijdens de collectieve schuldenregeling schiet zij haar doel voorbij.
- De weerbaarheid van individuen verhogen en hun bestedingspatroon verbeteren. Dit kan door het verstrekken van informatie, het sensibiliseren en het aanleren van vaardigheden. Hierdoor verhoogt de zelfredzaamheid waardoor in het bijzonder maatschappelijk kwetsbaren beter kunnen worden beschermd. In die zin is begeleiding soms verplicht. Belangrijk hierbij is om personen niet te stigmatiseren en voldoende laagdrempelig te werk te gaan. Voldoende aandacht dient te worden besteed aan nazorg en projectmatige afbouw van de hulpverlening.
- Het activeren van personen leidt tot verhoging van inkomsten.

7.2. ANDERE DATABANKEN OPTIMALISEREN EN BETER BENUTTEN

Om het beleid ter bestrijding en ter preventie van schuldenoverlast goed te onderbouwen, is het essentieel dat we goed weten hoeveel personen/gezinnen met schuldenproblemen te kampen hebben en wat hun profielgegevens zijn. En dit ruimer dan alleen de personen die zich tot de erkende instellingen voor schuldbemiddeling hebben gewend. We vragen:

7.2.1. Uitbreiding registratiegegevens procedures collectieve schuldenregeling Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

AANBEVELING

- In het “Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest” moeten ook profielgegevens van personen/gezinnen in collectieve schuldenregeling opgenomen worden (o.m. opleiding, arbeids- en inkomenssituatie, oorzaak schuldenproblemen, soort, aantal en bedrag schulden).
- Na anonimisering kunnen deze data geanalyseerd worden teneinde het schuldpreventiebeleid te helpen onderbouwen.

Eind december 2013 waren in België maar liefst 107.103 personen/gezinnen toegelaten tot de procedure collectieve schuldenregeling. Het betreft de procedure voor personen met een structurele schuldenoverlast waarbij veelal aan advocaat als schuldbemiddelaar optreedt maar soms ook een erkende instelling voor schuldbemiddeling en -occasioneel- ook eens een gerechtsdeurwaarder.

Van al deze personen/gezinnen wordt slechts een beperkt aantal gegevens geregistreerd in het “*Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest*” (afgekort: CBB): hun naam, voornamen, geboortedatum en woonplaats; gegevens betreffende de aangestelde schuldbemiddelaar en de bevoegde arbeidsrechter; een aantal procedurele stappen (o.m. datum opstart procedure, datum waarop een afbetaalregeling wordt afgesloten of opgelegd, datum beëindiging afbetaalplan/procedure). Vanuit het oogpunt van schuldpreventie is het nochtans aangewezen om ook zicht te

hebben op de profielgegevens van personen/gezinnen in collectieve schuldenregeling. De analyse van deze geanonimiseerde data kan heel wat nuttig informatie opleveren.

7.2.2. Optimalisering van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren

AANBEVELINGEN

- Een onafhankelijke onderzoeksinstantie moet grondig onderzoeken in welke mate het wenselijk is om bijkomende gegevens in de Centrale voor Kredieten aan Particulieren te registreren vanuit het oogpunt van een betere schuldpreventie.
- Ook de praktische haalbaarheid van dergelijke uitbreidingen moet in kaart gebracht worden.
- De resultaten van dit onderzoek moeten dienen als basis voor een eventuele uitbreiding van de gegevens die in de kredietcentrale geregistreerd worden.

De Centrale voor Kredieten aan Particulieren (beheerd door de Nationale Bank) is een andere belangrijke databank: hierin zijn gegevens over consumentenkredieten en hypothecaire kredieten opgenomen (aantal afgesloten contracten/kredietnemers, aantal wanbetalingen,...). Er gaan stemmen op om deze databank uit te breiden tot een algemene schulden centrale door bv. ook telecomschulden, huurschulden, energieschulden... te registreren.

Andere stemmen pleiten ervoor om eerder de kredietcentrale te optimaliseren in die zin dat ook volgende informatie erin opgenomen wordt: de werkelijk uitstaande bedragen in het kader van kredietopeningen (en niet het theoretisch opneembare kredietbedrag); de hergroeperingen en herfinancieringen van kredieten; de tussenkomst van een kredietbemiddelaar.

Beide voorstellen moeten eerst door een onafhankelijke onderzoeksinstantie grondig onderzocht worden, vertrekkende vanuit de vraag of en in welke mate dit kan bijdragen tot een betere schuldpreventie. Ook de praktische haalbaarheid van deze voorstellen moet onderzocht worden, rekening houdende met het feit dat een schulden centrale vereist dat een groot aantal actoren continu accurate en actuele data moet invoeren. De resultaten van dit onderzoek moeten dienen als basis voor een eventuele uitbreiding van de gegevens die in de kredietcentrale geregistreerd worden.

7.2.3. Nood aan koppeling van de bevindingen uit de verschillende databanken en de registratiegegevens van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling

AANBEVELINGEN

- Er moet meer geïnvesteerd worden in de analyse van de geanonimiseerde data uit het “Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest” (CBB) en van de geanonimiseerde data uit de “Centrale voor Kredieten aan Particulieren” (CKP). Hiervoor moeten de nodige middelen voorzien worden.

- De bevindingen uit deze databanken moeten gekoppeld worden aan en vergeleken worden met de bevindingen uit de registratiegegevens van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (basisregistratie en uitgebreide registratie).
- Om dit te faciliteren, moeten de erkende instellingen voor schuldbemiddeling vertegenwoordigd zijn in het Beheers- en toezichtscomité bij het “Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest” en in het Begeleidingscomité van de “Centrale voor kredieten aan particulieren”.

Naast de hierboven vermelde databanken, registreren ook de erkende instellingen voor schuldbemiddeling data betreffende de personen/gezinnen met schuldenproblemen. Het is aangewezen om de bevindingen uit deze registraties te koppelen aan en te vergelijken met de bevindingen uit de data die geregistreerd worden in het “*Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest*” en de “*Centrale voor Kredieten aan Particulieren*”. Er moet tevens meer geïnvesteerd worden in de analyse van de geanonimiseerde data uit deze databanken.